

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Monika Kapánková

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**FORENZNÁ SOCIÁLNA PRÁCA A SOCIÁLNA PRÁCA
V TRESTNEJ JUSTÍCII - TEÓRIA, APLIKÁCIA A PRAX**

Bakalárska práca

Študijný program : Sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Školiteľ: PhDr. Martin Lulej, PhD.

Nitra 2012

Monika Kapánková

Moja vďaka patrí môjmu školiteľovi

PhDr. Martinovi Luleiovi, PhD.

za odborné vedenie , za jeho rady a pripomienky , ktoré boli pre mňa cenným prínosom počas spracovania bakalárskej práce.

ABSTRAKT

KAPÁNKOVÁ, Monika: *Forezná sociálna práca a sociálna práca v trestnej justícii-teória, aplikácia a prax*. [Bakalárska práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. - Školiteľ: PhDr. Martin Lulei, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.). – Nitra : FSVaZ, 2012. 50 s.

Práca sa zaoberá súčasným stavom foreznej sociálnej práce a sociálnej práce v trestnej justícii v zahraničí a praxou sociálnej práce v trestnej justícii na Slovensku. Autorka rozdelila svoju prácu na štyri kapitoly. V prvej sa zameriava na definície, históriu foreznej sociálnej práce a sociálnej práce v trestnej justícii a jej všeobecný obsah. V druhej kapitole autorka popisuje rozdiely v aplikácii týchto druhov sociálnej práce vo vybraných zahraničných krajinách. Tretia kapitola sa venuje praxi sociálnej práci v trestnej justícii v podmienkach Slovenskej republiky. Autorka v tejto kapitole hovorí o osobnosti sociálneho pracovníka a jeho práci v tomto odvetvi. O Možnostiach štúdia sociálnej práce v trestnej justícii u nás i v zahraničí. Práca ďalej prináša čiastkovú analýzu predmetov forezná sociálna práca a sociálna práca v trestnej justícii na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, Slovenská republika, na Kalifornskej štátnej Univerzite Los Angeles, USA, Univerzite v Bukurešti, Rumunsko a Univerzite v Glasgowe, Škótsko. Hlavným cieľom tejto práce bolo zistiť či sú a aké sú rozdiely vo foreznej sociálnej práci a sociálnej práci v trestnej justícii v zahraničí, ktoré autorka rozoberá v štvrtej kapitole ktorou je diskusia. Diskusia sa zameriava na tieto rozdiely ale aj popisuje použitie zahraničného modelu sociálnej práce v trestnej justícii u nás. Autorka zistila, že sociálna práca v trestnej justícii sa mnohým líši vo vybraných štátoch. Jedným z rozdielov je vzdelanie. Odporúča sociálnym pracovníkom v trestnej justícii neustále zvyšovanie odbornej teoretickej i praktickej kvalifikácie, odporúča supervíziu ako psychickú podporu a kvalitnejšiu spoluprácu sociálnych pracovníkov s inými odborníkmi a inštitúciami.

Kľúčové slová:

Rozdiely. Forezná sociálna práca. Sociálne práca v trestnej justícii. Prax sociálnej práce v podmienkach SR.

ABSTRACT

KAPÁNKOVÁ, Monika: Forensic social work and social work in criminal justice -theory, application and practice. [Bachelor thesis] – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health care; Department of Social Work and Social Sciences. – Tutor: PhDr. Martin Lulei, PhD. Master of degree: Bachelor (Bc.). – Nitra: FSVaZ, 2012. 50 p.

The paper deals with the current state of forensic social work and social work in criminal justice abroad and practice of social work in the criminal justice system in Slovakia. The author divided his work into four chapters. The first focuses on the definition, history of forensic social work and social work in the criminal justice system and its general content. In the second chapter the author describes the differences in application of these kinds of social work in selected foreign countries. The third chapter is devoted to practice social work in the criminal justice system in the Slovak Republic. The author in this chapter refers to the social worker's personality and his work in this industry. On studying social work in criminal justice at home and abroad. This work also provides a partial analysis of the subjects of forensic social work and social work in criminal justice at Constantine the Philosopher University in Nitra, Slovak republic, the California state University Los Angeles, USA, University of Bucharest, Romania and the University of Glasgow, Scotland. The main objective of this study was to determine whether and what are the differences in forensic social work and social work in criminal justice in Slovakia and abroad, the author discusses the fourth chapter, which is discussion. Discussion focuses on the differences but also describes the use of foreign models of social work in criminal justice in our country. The author found that social work in criminal justice will be many different in selected countries. One difference is education. Recommended social worker in the criminal justice system for continuous improvement of professional theoretical and practical skills, as recommended supervise psychological support and an enhanced cooperation with social workers, other professionals and institutions.

Keywords:

Differences. Forensic social work. Social work in criminal justice. The practice of social work in Slovakia.

OBSAH

ÚVOD	09
1 TEORETICKÉ VYMEDZENIE FORENZNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCA A SOCIÁLNEJ PRÁCE V TRESTNEJ JUSTÍCI	11
1.1 Definície forenznej sociálnej práce a sociálnej práce v trestnej justícii	11
1.2 História	15
2 ROZDIELY V APLIKÁCII FORENZNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE A SOCIALNÉJ PRÁCE V TRESTNEJ JUSTICII VO VYBRANÝCH ŠTÁTOCH	17
2.1 Spojené štáty americké	17
2.2 Škótsko, Anglicko, Wales	21
2.3 Rozdiely vo forenznej sociálnej práci a sociálnej práci v trestnej justícii medzi Americkou a Škótskom	23
2.4 Austrália a kritický pohľad na sociálnu prácu v trestnej justícii	24
3 PRAX SOCIÁLNEJ PRÁCE V TRESTNEJ JUSTÍCI V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY	28
3.1 Sociálna práca v trestnej justícii	28
3.2 Osobnosť a práca sociálneho pracovníka v trestnej justícii	30
3.3 Sociálna práca vo výkone a po výkone trestu	31
3.4 Probácia a mediácia v podmienkach Slovenskej republiky	32
3.5 Možnosti štúdia forenznej sociálnej práce a sociálnej práce v trestnej justícii na Slovensku a v zahraničí	34
4 DISKUSIA	38
ZÁVER	44
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV	46

ZOZNAM SKRATIEK

SR – Slovenská republika

USA – Spojené štáty americké (United states of America)

NCCD– Národná rada pre kriminalitu a delikvenciu (National Council on Crime and Delinquency)

AMS – Asociácia mediátorov Slovenska

NASW – Národná Asociácia Sociálnych pracovníkov (National Association of Social Workers)

NOFSW – Národná Organizácia Forenznej Sociálnej Práce (National Organisation of Forensic Social Work)

„ Forezná sociálna práca je jedným z najrýchlejšie rastúcich oblastí sociálnej praxe s veľkým potenciálom do budúcnosti.“

Jessica Rosenberg

ÚVOD

Forezná sociálna práca a sociálna práca v trestnej justícii sú odpoveďou na každé správanie a činy človeka, ktoré sa v našej spoločnosti považujú za neprijateľné. Môžeme ich nazvať bojom proti kriminalite a snahou o jej redukciu i spôsobom nápravy alebo snahou zabráneniu opätovnému nevhodnému chovaniu či deštruktívnym útokom proti sebe i svojim obetiam. V práci sa budeme snažiť preniknúť do vnútra týchto druhov sociálnej práce. Naším hlavným cieľom je zistiť či sú a aké sú rozdiely v aplikácii foreznej sociálnej práce a sociálnej práce v trestnej justícii vo vybraných zahraničných štátoch, ktorými sú Spojené štáty americké, Škótsko, Anglicko, Wales a Austrália. Popisujeme v nich spôsoby a systémy používania sociálnej práce týkajúcej sa právnych otázok. Tieto štáty sme si zvolili preto, lebo patria medzi tie v ktorých je forezná sociálna práca najpoužívanejšia. Následne sa zameriavame na prax sociálnej práce v podmienkach Slovenskej republiky so snahou zistiť, aký je v nej súčasný stav sociálnej práce v trestnej justícii. Taktiež sa zameriame na čiastkovú analýzu forezná sociálna práca a sociálna práca v trestnej justícii na univerzite v USA, Škótsku, Slovensku a Rumunsku. Úlohou bakalárskej práce je poukázať na zistené rozdiely, prípadne spoločné znaky, výhody či nevýhody foreznej sociálnej práce a sociálnej práce v trestnej justícii u nás i v zahraničí. Chceme preskúmať a popísať teóriu , prax týchto oblastí, Uviest' o čo sa jedná, v čom vlastne spočíva práca forezného sociálneho pracovníka a sociálneho pracovníka v trestnej justícii aký sú , aký by mali byť. Spoznať činnosť i úskalí ich ťažkej práce, ktorá vyčerpáva najmä psychicky a ako sa s tým vyrovnávajú. Ďalej sa snažíme nájsť taký zahraničný model sociálnej práce v tejto oblasti, ktorý je považovaný za taký úspešný, že by sme ho mohli odporučiť aj na sociálnu prácu v trestnej justícii na Slovensku. Na získavanie informácií pre spracovanie tejto problematiky sa snažíme využiť všetky možné dostupné zdroje z internetu, časopisov a kníh od známych autorov, ktorí sa zaoberajú sociálnou prácou v trestnej justícii. Robíme dôkladný prieskum zahraničnej literatúry nakoľko tvorí veľkú časť bakalárskej práce, kde píšeme o foreznej

sociálnej práci. V našej práci sa budeme venovať aj odporúčaniam pre budúcnosť do praxe, ktoré by sme dali sociálnym pracovníkom, pracujúcim práve v týchto náročných odvetviach sociálnej práce a argumentujeme prečo si myslíme, že by to tak mohlo byť lepšie. Pre danú tému sme sa rozhodli hlavne zo zvedavosti a záujmu odhaliť či lepšie spoznať vnútornú podstatu sociálnej práce zameranej práve na tieto dôležité odvetvia sociálnej práce.

1 TEORETICKÉ VYMEDZENIE FORENZNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE A SOCIÁLNEJ PRÁCE V TRESTNEJ JUSTÍCII

Sociálnu prácu môžeme charakterizovať ako trvalú, dynamickú silu, ktorej prítomnosť pomohla zlepšiť individuálne a spoločenské podmienky. Narodila sa z počiatku 20. storočia zo snahy charitatívnych pracovníkov a vzrástla z voľne platenej skupiny dobrovoľníkov na medzinárodne uznávanú profesiu obdarenú zodpovednosťou poskytovania sociálnych služieb. Avšak súčasná prax sociálnej práce sa nachádza v zložitej spoločnosti plnej napätých sociálnych problémov, ktoré vyžadujú od sociálnych pracovníkov ovládanie rôznych praktík a ďalších zručností ako je orientácia v právnom systéme či spolupráca v rámci vytvorenia zmien. (Maschi, Bradley, Ward, 2009). Medzi oblasti sociálnej práce do ktorých sú zapojené právne otázky patria forezná (súdna) sociálna práca a sociálna práca v trestnej justícii. (Rosenberg, 2009).

1.1 Definície forenznej sociálnej práce a sociálnej práce v trestnej justícii

Existuje celý rad definícií súdnej sociálnej práce, ktoré sa pohybujú od všestrannej až k špecifickej. Vyjadrenie jednej a presnej definície je veľmi zložitá záležitosť, hlavne kvôli obrovskému spektru činiteľov. Naše definície sú z rôznych zdrojov, pričom našou úlohou nie je vyjadriť komentár k nim, ale nájsť také, ktoré sú pre našu prácu najvýstižnejšie. Foreznú sociálnu prácu môžeme chápať ako liečbu, či pomoc obetiam trestnej činnosti mladistvých páchatel'ov , ktorí sú najslabším článkom sociálnej práce, alebo ju môžeme chápať aj ako spôsob poskytnutia potrebných služieb pre veľké skupiny chudobných, zraniteľných a marginalizovaných klientov. (Roberts, Springer, 2007).

Thrope a Traupmann (2005) popisujú foreznú sociálnu prácu ako prax, ktorá sa v každom prípade musí vzťahovať k právnym otázkam a súdom ako trestným tak i civilným. (Maschi, Bradley, Ward, 2009). Rovnako tak i Barker (2003) vo svojej definícii rieši civilné a trestné otázky. Tvrdí, že špecializáciou praxe súdnej sociálnej práce je zameriavať sa na právo, právne záležitosti, súdne spory, problémy v oblasti starostlivosti a výchovy detí, rozvody, delikvenciu u mladistvých, právnu spôsobilosť. Forezná sociálna práca pomáha sociálnym pracovníkom v príprave svedkov a vzdeláva ich pomocou právnych odborníkov v oblasti právnych sociálnych otázok. (Maschi, Bradley, Ward, 2009).

Forezná sociálna práca je politika a postupy sociálnej práce s mladistvými, dospelými páchatel'mi a obeťami trestných činov. Roberts , Brownell (1999 In Shawet al., 2009).

Jednu z najširších definícií, ktorá nám azda najviac približuje svet súdnej sociálnej práce nám ponúka Národná Organizácia Foreznej Sociálnej Práce (NOFSW). Forezná sociálna práca je aplikácia sociálnej práce na otázky a problémy týkajúce sa práva a právnych systémov. Táto špecializácia našej profesie ďaleko presahuje klinické a psychiatrické liečebne pre trestne obžalovaných, ktorí boli hodnotení a liečení v oblasti spôsobilosti a zodpovednosti. Širšia definícia zahŕňa sociálnu prácu, ktorá akýmkoľvek spôsobom súvisí s právnymi otázkami, súdmi a to ako trestnými aj civilnými. Otázky starostlivosti o deti, odlúčenie, rozvod, zanedbávanie, ukončenie rodičovských práv, dôsledky zneužívania detí, manželské zneužívanie, justičné služby pre mladistvých a dospelých, opravy, úpravy nariadení spadajúcich pod túto definíciu. (Glicken, 2011). Forezná sociálna práca sa objavuje ako veľká a uznávaná špecializácia sociálnej práce. Slovo forezná znamená "zákonná" alebo vzťahujúca sa k právu. Súdna sociálna práca teda spája sociálnu prácu a právo, zaoberajúc sa pokrývaním dvoch polí. To odkazuje na oblasť sociálnej práce, ktorá na mikro úrovni zahŕňa prácu s jednotlivcami a rodinami, podieľajúcimi sa na trestnom alebo občianskoprávnom spore. Na makroúrovni sa zaoberá obhajobou sociálnej spravodlivosti, otázkami ako je väzenská reforma v spolupráci so zákonodarcami a prijatím zákonov. Na druhej strane by sa o foreznej sociálnej práci dalo aj povedať, že je relatívne novo vyjadrená špecializovaná oblasť. Trvalo je pomerne dlho preraziť a teraz môžeme tvrdiť, že je jednou z najrýchlejšie rastúcich oblastí sociálnej práce. Existuje mnoho špekulácií o tom prečo jej trvalo tak dlho kým sa uchytila. Jednou z teórií je, že profesia potrebuje prirodzene vyvinúť väčšie oblasti špecializácie. Ďalším faktorom je, že táto profesia má aj isté ambivalencie ako donucovaciu povahu systému trestného súdnictva, ktorá je považovaná za protiklad k základnej spoločenskej hodnote práce pre sebaurčenie a sociálnu spravodlivosť. (Rosenberg, 2009). V každom prípade forezná sociálna práca pokrýva obrovské pole do ktorého patrí hodnotenie zverenia dieťaťa do starostlivosti, posúdenie rodičovských práv, práv osôb, ktoré sú duševne choré, odsúdených zločincov, rodičov, ktorí zneužívajú dieťa. Hodnotenie narkomanov, páchatel'ov duševne chorých s dôrazom na možnosti opakovania budúceho násillia a kriminality.

Hodnotenie a zaobchádzanie s mladistvými, dospelými, duševne chorými páchatel'mi v trestnom konaní a pomoc pri plánovaní ich liečby. Príprava správ o treste pre mladistvých. Hodnotenie pravdepodobnosti recidívy páchatel'ov sexuálnych trestných činov. Stanovenie stratégie práce a krízovej intervencie. Politika domáceho násillia, intervenčné stratégie u týraných žien a ich detí. Liečba samovražedných sklonov

u mladistvých a dospelých páchatel'ov. Multisystematická liečba pre mladistvých páchatel'ov a ich rodiny. Motivačné rozhovory a liečebná stratégia s narkomanmi. (Roberts, Springer, 2007). Jednou z najdôležitejších techník používaných vo forenznej sociálnej práci je "forezné dokazovanie", forezný rozhovor. Slúži najmä pri podozrení z týrania alebo zanedbávania detí. Poskytuje dôkazy, ktoré sú dôležité pre trestné stíhanie. V porovnaní s klinickou sociálnou prácou sú súdne rozhovory sústredené a dôsledne kontrolované. Pozostávajú z pozorovania reči tela, čo môže ukázať vývojové problémy a využitie jazyka prekonáva problémy spojené s traumou. Odborníci odporúčajú aby boli pokyny pre forezné rozhovory prijaté a posúvané ďalej. (Mizrahi, 2008). V poslednom rade nesmieme zabudnúť spomenúť, že forezná sociálna práca sa spája s jednou z najnáročnejších etických dilem, ktorá sa týka zneužívania detí a poukazuje tým na rozdielnosť štandardov pre sociálnych pracovníkov a právnikov. Ak sociálny pracovník zistí, že umiestnením dieťaťa odporcovi riskuje zneužívanie alebo zanedbávanie, tak to musí ohlásiť, zatiaľ čo právnik nemá povinnosť hlásiť tento druh informácie v závislosti od ochrany svojho klienta. (Rosenberg, 2009). Forezní sociálni pracovníci sú tiež povinní etickým spôsobom rozvíjať zručnosti zakotvené v chápaní ich klientov v kontexte s ich identitou a životom. (Maschi, Bradley, Ward, 2009).

Sociálni pracovníci majú mnoho povinností v danom právnom systéme. Pracujú s obeťami i páchatel'mi, rozvíjajú preventívne služby pre osoby s rizikom uväznenia, spolupracujú s právnikmi, poskytujú odborné svedectvo na súdoch, podporujú alternatívne programy pre odňatie slobody v prípade drogových súdov. (Glicken, 2011). V politickej oblasti pracovníci pracujú s legislatívou na zmene právnych predpisov a politík, na podporu spravodlivejšej spoločnosti. Musia byť kvalifikovaný v odbornej spôsobilosti a musia ovládať všetky zručnosti i vedomosti potrebné pre ich prácu. Medzi ne zaradíme schopnosť pozorovania, rozhovoru čo je možnosť dozvedieť sa informácie z najrozličnejších zdrojov, ďalej sem patrí počúvanie, lebo sociálna práca je umenie počúvať a na koniec dôkladné preskúmanie, analýza právnych dokumentov, ktoré nám môžu napomôcť vytvoriť otázky pre rozhovor. Ak súdny sociálny pracovník všetky tieto schopnosti ovláda môže sa nazývať profesionálom. (Rosenberg, 2009). Ako profesionáli nevyhnutne narazíme na jednotlivca, rodinu alebo komunitu postihnutú sociálnymi, environmentálnymi a právnymi otázkami. Chudoba, bezdomovecstvo, rozvod, násilie v rodine, obťažovanie mladistvých, trestnoprávna činnosť, to sú len niektoré z útrap klientov. Sociálni pracovníci pôsobia v rôznych oblastiach ako zdravotná starostlivosť, rodinné služby, vzdelávanie, starostlivosť o deti, duševné zdravie, zneužívanie návykových

látok, trestné súdnictvo, sociálne služby. So všetkými sa stretávajú denne a majú mnoho klientov, ktorí majú viac problémov vrátane zákonných. (Maschi, Bradley, Ward, 2009). Veľkou pomocou môžeme nazývať spoluprácu s ďalšími odborníkmi, ktorými sú lekári, advokáti, zdravotné sestry, polícia, personál vymáhania práv a ďalší zainteresovaní. (Mizrahi, 2008). Súdny sociálny pracovníci často pracujú s interdisciplinárnym tímom v zložení ako skupina odborníkov z rôznych oborov, integrácia rôznych odborných hľadísk, vo vzájomnej závislosti na sebe, pomocou koordinácie a interakcie, dôležitá je aj komunikácia a odborné konzultácie. Schopnosť pracovať vo vzájomnej závislosti s ostatnými je rozhodujúca pre dosiahnutie úspešných výsledkov klientov. Ako Bronstein (2003) poznamenal, interdisciplinárna spolupráca je efektívny interdisciplinárny proces, ktorý uľahčuje dosiahnutie cieľov, ktoré nemôžu byť dosiahnuté, keď jednotliví odborníci konajú na vlastnú päsť. Integrovaná úloha súdnych sociálnych pracovníkov nám umožňuje predpokladať viac profesionálne role, funkcie, činnosti. Táto stratégia je navrhnutá tak aby zlepšila sociálne fungovanie klientov a ekologických podmienok prostredníctvom spolupráce s profesionálmi a inými zainteresovanými stranami i napriek rôznym systémom starostlivosti. Slovo "forezná" alebo "legálna" práca situuje pracovníkov do pozície, cítiť ich profesijné záväzky k sociálnej spravodlivosti prostredníctvom právnych vedomostí a zručností spolu s presadzovaním politiky a praxe. (Maschi, Bradley, Ward, 2009). Forezní sociálni pracovníci strávia veľkú časť svojej kariéry pomocou ohrozenej a zraniteľnej populácii. (Roberts, Springer, 2007). Veľkou výzvou do budúcnosti forezných sociálnych pracovníkov je udržanie mladistvých páchatel'ov trestných činov zapojených do klinickej liečby. Obavy týkajúce sa problémov pri získavaní a zapojení klientov do liečby vedie k zameraniu sa na motiváciu ako pojem, ktorý môže prispieť k lepšiemu pochopeniu liečby a udržaniu v nej. Mnohé analýzy zistili, že klientova motivácia je hlavným faktorom pri určovaní dĺžky liečby, účasti na nej a úspešnosti. Práca sociálnych pracovníkov s páchatel'mi trestnej činnosti je predovšetkým o znížení recidívy. Dôraz sa kladie na rehabilitačný prístup. Samozrejme je často nerealistické očakávať, že niekto upustí od trestnej činnosti ak jeho ekonomické a sociálne aspekty života majú korene v chudobe. Veľa z práce vykonávanej pracovníkmi v priebehu dohľadu nad páchatel'mi je vymýšľanie toho, ako ich motivovať aby sa nevracali späť k páchaniu trestnej činnosti. Tu môže motivácia vyvolať iba krátkodobý zisk, teda sú motivovaní iba na určitú dobu a potom z nich presvedčenie opadne. No takisto môže dôjsť aj k strate, pokiaľ ide o škodlivé dôsledky antisociálneho správania. (Yuill, Gibson, 2010).

Ako sami vidíme motivácia je veľmi užitočným nástrojom pre sociálneho pracovníka, stačí ju iba vedieť využiť.

1.2 História

Historicky sa sociálna práca a zákon tešia blízkemu vzťahu. Už v roku 1879 sa jedna z prvých odborných spoločností Národná Organizácia Charít a Opráv (National Organisation Charities and Correction) , zameriavala na využitie právnych stratégií pre zlepšenie podmienok ľudí žijúcich v chudobe, ľudí s duševným ochorením, osoby s postihnutím, siroty a delikventov. (Mizrahi, 2008).

Forezná sociálna práca je tak stará ako sociálna práca sama a predstavuje plnú rozmanitosť našej profesie. Naša profesia sa točí okolo sociálnej spravodlivosti a ľudských práv. V celej histórii Spojených štátov sociálna spravodlivosť (v neskorších rokoch globálne a univerzálne práva) je jadrom teórie a praxe sociálnej práce. Sociálni pracovníci sa už od počiatku starajú o tých, ktorí to nedokážu sami, hovoria za tých , ktorí boli umlčaní a snažia sa vytvárať podmienky pre posilňovanie postavenia jednotlivcov, rodín i komunit. Neexistuje žiadny záznam o sociálnej práci , ktorý by bol napísaný bez odkazu na anglické zákony pre chudobných (English poor laws) z roku 1601. Jedným z dôvodov , prečo sú významné je, že predstavujú splynutie práva a sociálnej politiky. Kodifikácia spoločenských odpovedí jednotlivcom v núdzi s dôrazom na vládu ako na orgány zodpovedné za tieto odpovede. Už z pomenovania vyplýva, že zákony reagovali na ľudí žijúcich v chudobe. Tieto zákony sú tiež významné , pretože predstavujú prvú príležitosť k zásahu zo strany jednotlivcov, ktorí neskôr vytvorili oblasť sociálnej práce. Prvé inštitúcie spojené so zločinom a trestom boli väzenia, ktoré pozostávali z jednoduchých buniek pre mladistvých i dospelých jednotlivcov čakajúcich na trestné konanie. Pojmy správne a nesprávne v tej dobe nenaznačovali, že zločinci by mali prospech z rehabilitácie alebo že ich obeť potrebujú podporu a obhajobu. Koncepciu rehabilitácie priniesol až politický zlom v Anglicku a s ním filozofia racionality “Racionálny človek“. Po revolučnej vojne prvým väzením v Spojených štátoch bolo “Walnut Street Jail“, ktoré bolo postavené vo Philadelphii v roku 1790. Pretože v tej dobe bol zločin videný ako dôvod pre neposlušnosť, väzenský personál uložil veľmi prísnu disciplínu. Táto filozofia sa často prenášala do chudobincov, ktoré vo svojej podstate neboli nápravné zariadenia, ale ktorých prevádzka bola často na nerozoznanie od väzníc.

V 19. storočí došlo k intenzívnemu zavádzaniu právnych a nápravných politík. Bol vytvorený koncept predčasného prepustenia ako odmena za dobré správanie. V roku 1840 John Augustus začal sociálnu reformu tak, že robil v praxi rozhovory s čakajúcimi na väzenie. Následne sa rozšíril pojem probácia a rehabilitácia. Páchajúci trestné činy tak mohli zmeniť svoje spôsoby buď prostredníctvom disciplíny alebo programov vo väzení, ktoré viedli k predčasnému prepusteniu. Hoci nemôžeme tvrdiť, že Augustus bol sociálny pracovník, stal sa jedným z priekopníkov v súdnej sociálnej práci a pomohol upevniť prístupy k ľudskej prirodzenosti, ktoré zdôrazňujú, že človek má schopnosť meniť sa a rásť. (Maschi, Bradley, Ward, 2009). V nasledujúcich desaťročiach sa v Spojených štátoch vyskytli veľké sociálne zmeny politík a vyvinul sa aj prístup trestného súdnictva. V súvislostiach s novým dôrazom na reformy a sociálnu zodpovednosť predsedovia Kennedy a Johnson rozšírili federálnu politiku a financovanie zamerané na prevenciu alebo riešenie kriminality mladistvých. Sullivan (2007 In Maschi, Bradley, Ward, 2009). Na začiatku roku 1970 sociálny pracovník Jerome Miller vytvoril politiku pohybu mládeže čiže systém justície pre mladistvých od inštitúcií až po menšie komunitné domovy. V roku 1974 príchod federálneho súdnictva vo veciach mládeže a delikvencie, zákon o prevencii, intenzívnejšie zameranie na deinštitucionalizáciu. Prvý azylový dom pre týrané ženy bol otvorený v Arizone v roku 1973, neskôr to boli prístrešky pre ženské obete. Rok 1960 viedol v Spojených štátoch k niektorým počiatočným reformám práv žien i detí na federálnej úrovni a všetky tieto iniciatívy priniesli obrovský dôraz na práva a potreby obetí v oblasti forenznej sociálnej práve. (Maschi, Bradley, Ward, 2009).

2 ROZDIELY V APLIKÁCIÍ FORENZNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE A SOCIÁLNEJ PRÁCE V TRESTNEJ JUSTÍCIÍ VO VYBRANÝCH ŠTÁTOCH

Mnoho kníh popisuje forenznú sociálnu prácu v rôznych štátoch tohto sveta . Myslíme, že ako druh sociálnej práce je najrozšírenejšia v Amerike, Škótsku, Anglicku a Austrálii.

2.1 Spojené štáty americké

Násilná kriminalita v Amerike sa ukazuje ako veľmi vážny problém s potencionálne škodlivým dopadom na všetkých Američanov. Porovnávacie údaje z priemyselných krajín ako je Japonsko a Austrália ukazujú, že Amerika stále vedie v rebríčku násilných činov. Aj keď vezmeme do úvahy Kanadu, Holandsko, Nový Zéland , teda krajiny v najvyššej kategórii kriminality , čo je 25 percent, Spojené štáty americké ostávajú stále na vrchole. Domnievame sa , že vysokú mieru násilia spôsobuje oslabenie tradičných inštitúcií ktorými sú rodina, náboženská organizácia, škola a tým tiež zapríčiňuje sociálne i emocionálne problémy vedúce k násilnému správaniu. (Glicken, 2011). Americký systém trestného súdnictva má z veľkej časti britské korene a obsahuje aj niektoré novinky, ktoré sa používajú v Spojených štátoch. Medzi ne patria probácia a parole, čo sú inovácie na ktorých sa sociálna práca podieľa najviac. Americký systém je možno členitejší ako trestné súdnictvo vo väčšine krajín. Trestnú justíciu môžeme považovať za zloženú z polície, súdov a nápravných opatrení. S federálnej, štátnej a miestnej účasti na každej úrovni a oddeleniach pre dospelých a mladistvých páchatel'ov. Každý z nich sa usiluje riešiť svoje vlastné problémy. Bez subsystemu sa považuje trestný problém z celkovej perspektívy. Výsledkom je veľmi roztržitý systém, ktorý je ťažké opísať, vyhodnotiť alebo riadiť, lebo nedostatok súdržnosti a vnútorné napätie v rámci jedného subsystemu spôsobuje dozvuky v celom systéme. Úloha sociálnej práce v trestnom súdnictve bola na počiatku zameraná takmer výhradne na nápravné prvky systému. Až neskôr začali policajné orgány používať sociálnych pracovníkov. (Ambrosino et al., 2011). Všetky štáty majú zákony vyžadujúce určité osoby činné v trestnom konaní. Sú nimi probační úradníci, štátny zástupcovia, zamestnanci väzenských zariadení, odborníci na duševné zdravie, pracovníci v zdravotníctve, sociálni pracovníci, učitelia a ďalší personál. (Hendricks, Byers, 2006). Sociálni pracovníci v USA najčastejšie pracujú v systéme trestného súdnictva súdov pre mládež, vo väzeniach a rehabilitačných centrách. Títo pracovníci

zastupujú rôzne role v oblasti presadzovania práva. Mnohé oddelenia majú tímy krízovej intervencie, ktoré sa skladajú z policajných dôstojníkov ako aj sociálnych pracovníkov, ktorých úlohou je reagovať na domáce násilie, volania na pomoc obeťami znásilnenia alebo aj iných násilných trestných činov. Niektoré orgány presadzovania práva zriadili zvláštne programy pomoci. Tieto programy , kde veľmi často pracujú sociálni pracovníci poskytujú nadväzujúce služby obetiam trestných činov. Existujú aj ďalšie podporné skupiny, ktoré pomáhajú obetiam nájsť núdzové prístrešia, zamestnanie, financovanie, poradenstvo či iné potrebné služby.(Ambrosino et al., 2011).V záujme Spojených štátov ako aj mnohých iných západných krajín je výskumom riadený prístup k politike v boji proti zločinnosti a vytvorenie prevencie trestnej činnosti. V Amerike je v hodnote viac ako štyroch miliárd federálne podporovaných programov financovania prevencie kriminality a New York je štátom s najrozsiahlejším štúdiom prevencie kriminality vôbec. Jednou zo stratégií v USA je teória rozvoja sociálneho modelu, takzvaného CTC modelu, ktorý má za úlohu organizovať ochranné a rizikové faktory, intervenčné techniky prispôbené potrebám spoločnosti. Stratégia si kladie za cieľ znížiť kriminalitu a ďalšie problémové správanie realizáciou konkrétnych preventívnych programov, ktoré preukázali účinnosť pri posilnení ochranných faktorov alebo znižovaní rizikových faktorov. Sociálny model rozvoja je podporovaný na miestnej úrovni po celých Spojených štátoch, čo sa ukázalo pri poslednom sčítaní niekoľkých stoviek obcí. Tento istý postup prebehol v dvadsiatich miestach v Anglicku, Škótsku, Walese, Austrálii, v Kanade a Holandsku. (Tonry, 2011). V posledných rokoch je v USA vysoko kriminalizovaná spoločnosť. Je tam až 2,3. milióna väzňov vo väzniciach , čo je viac než v ktoromkoľvek inom národe tohto sveta. Tresty odňatia slobody tam zvyknú byť dlhšie v porovnaní s množstvom iných krajín. Takýto tvrdý právny systém môže mať nechcené následky. Sociálni pracovníci tu pracujú v oblasti alternatívnych riešeníach sporov, rozvíjajú preventívne služby pre osoby s rizikom uväznenia a uľahčovať návrat do spoločnosti pre tých ktorý opúšťajú väzenia. Rovnako tak aj mnohé spoločenstvá spolupracujú so sociálnymi pracovníkmi a ponúkajú liečebné programy pre mladých ľudí. (Rosenberg, 2009). Niekoľko najnovších trendov v trestnej justícii dopĺňa perspektívy a hodnoty sociálnych pracovníkov. Najpopulárnejší medzi nimi je záujem o mediačné programy, už spomínané alternatívne riešenie sporov. Mediačné programy sú často založené na koncepcii reparačnej justície. Reparačná justícia poskytuje príležitosť páchatel'ovi napraviť svoje krivdy. Hoci vývoj súdnictva sa zakladá na pojmoch spravodlivosť, zodpovednosť, priama komunikácia a samostatnosť, sociálneho pracovníka značne vyplňajú hodnoty a perspektívy, ktoré sa objavili v pokrokovej mediácii ,

reparačnej justícií i iných komunitných programoch. (Judah, Bryant, 2004). Mediační pracovníci pracujú ako sprostredkovatelia , zapájajú sa do riešenia sporov v prípade rodinných nezhôd , rozvodov, konfliktov medzi obchodnými partnermi. Mediátory sú zamestnancami súdov ale tiež pracujú nezávisle v súkromných zariadeniach. (Rosenberg, 2009). Medzi ďalšie služby poskytované v zmysle redukcie kriminality v USA patria rehabilitačné programy. Vo februári 2006 v Spojených štátoch , Národná rada pre kriminalitu a delikvenciu (NCCD) viedla národný prieskum verejnej mienky a jej postojoch k rehabilitácii a návrate väzňov do svojich domovských obcí. Otázky sa týkali väzňov , ktorí boli odsúdení za násilné trestné činy alebo majetkové trestné činy. Výsledky prieskumu ukázali , že väčšina Američanov uprednostňuje ako hlavný cieľ uväznenia rehabilitáciu. Verejnosť zvolila kladný postoj k rehabilitácii lebo sa jej zdalo , že nápravné zariadenia, ktoré v súčasnosti fungujú nedokážu odstrániť kriminalitu a, že pre odsúdeného je obrovskou prekážkou opäť sa úspešne začleniť do spoločnosti. Preto by mali byť rehabilitačné služby poskytované ako účinný prostriedok k znižovaniu kriminality. (Krisberg, Marchiona, 2006). V roku 1974 Robert Martinson vydal článok s názvom, „Čo funguje?“ („What work?“), ktorý sa týkal otázok a odpovedí týkajúce sa väzenskej reformy. Martinson hovoril o rozsiahlej revízii a hodnotení nápravných liečebných programov. Po preskúmaní 231 štúdií, vyhlásil, že až na niektoré výnimky rehabilitačné úsilie nemá žiadny významný vplyv na recidívu. Tento jeho záver ho však prinútil položiť ďalšiu otázku o tom či sa má snažiť, alebo nemá reformovať páchatel'a. Martinsonov článok dal jasne najavo, že on sám pochybuje a teda jeho štúdie boli posledným klinčekom do rakvy rehabilitácie. Dôležitejšie však je, že jeho práca zmenila názor kritikov , ktorí už stratili vieru v liečbu a prinútila ich uvažovať o efektívnosti nástrojov trestnej politiky. (Tonry, 2011). Významnou prevenciou kriminality v USA ale aj iných krajinách je pôsobnosť probácie a parole v oblasti sociálnej práce v trestnej justícii. Probácia nastáva ak súd rozhodne o tom , že nedá páchatel'a do väzenia ale ponúka liečbu , kde je odsúdený pod dohľadom probačného úradníka. (Glicken, 2011). Probační úradníci spolupracujú predovšetkým so súdmi , poskytujú svoj dohľad prostredníctvom osobného kontaktu s páchatel'om a jeho rodinou, pracovných návštev, domácich návštev i elektronického monitorovania. Úlohou probačných pracovníkov je poskytovať odborné zručnosti, znalosti, ktoré prispievajú k inovácii systému trestnej justície a posilňujú sociálne fungovanie mladistvých, dospelých jednotlivcov. Služby poskytované páchatel'om sú individuálne, skupinové, rodinné terapie, poradenstvo, pracovné školenia. Parole pracovníci fungujú a poskytujú mnoho rovnakých služieb ako probační úradníci, ich cieľom je zabrániť

recidíve podmienenčne prepustených páchatel'ov. Nápravný alebo zadržiací pracovníci sa vzdelávajú, pracujú v oblasti sociálnej práce. Ich úloha je veľmi smutná, pretože sú zodpovední za kontrolu a dohľad nad viac ako miliónom páchatel'ov v Spojených štátoch amerických, kde čakajú na sú. Sledujú bežné činnosti, pracovné úlohy, presadzujú disciplínu, kontrolujú poštu, návštevy, robia drogové kontroly a kontroly zbraní. (Ritter et al., 2009). Vykonávať takúto prácu je veľmi náročné. Je dôležité mať potrebné vzdelanie všetky zručnosti a schopnosti , ktoré sociálna práca v trestnej justícii vyžaduje a vedieť ich previesť aj do oblasti praxe. Kým význam hodnôt a zručností v súdnej sociálnej práci je všeobecne uznávaný stupňujú sa debaty o viac odbornom vzdelávaní, odbornejšej príprave, ktorú stále vyžaduje sociálna práca v trestnej justícii. (Shaw et al., 2009). Sociálni pracovníci musia byť v USA naozaj kvalifikovaný v odbornej spôsobilosti , musia si uvedomiť, že profesia má svoju vlastnú kultúru , že sú pre nich nevyhnutné všetky dostupné vedomosti. Stále viac a viac škôl v Spojených štátoch ponúka programy a odborné certifikáty forenznej sociálnej práce či stáže, kde poskytujú skúsenosti z praxe v tejto oblasti. Jedno z prvých postgraduálnych osvedčení v súdnej sociálnej práci ponúka Univerzita v Nevade (University of Nevada), Las Vegas. Ostatné programy, ktoré sú tiež pokladané za výborné ponúkajú Georgijská štátna univerzita (Georgia state University), kde je škola sociálnej práce a Fordhamská univerzita (Fordham University), škola sociálnych služieb. Osvedčené programy sú väčšinou na post magisterskej úrovni. Sociálni pracovníci , ktorí chcú získať pokročilé vzdelanie v odbore súdnej sociálnej práce , môžu kontaktovať Národnú Asociáciu Sociálnych Pracovníkov (NASW), kde majú možnosť zistiť aké programy sú k dispozícii v tejto oblasti. Významnou osobnosťou čo sa týka vzdelávania vo forenznej sociálnej práci je Stacy Hardy Desmond, Phd, LCSW, ktorý je prezidentom Národnej Organizácie Forenznej Sociálnej Práce (NOFSW) a riaditeľom v oblasti vzdelávania na Univerzite v Las Vegas čo je škola sociálnej práce (School of social work). Dr. Hardy Desmond je tiež jedným zo zakladateľov programov certifikovanej súdnej sociálnej práce na Univerzite v Las Vegas , ktorý sa začal na jeseň v roku 2005. Dr. Hardy Desmond má hlboký vzťah k forenznej sociálnej práci a považuje jej profesiu ako možnosť prispieť k podpore sociálnej spravodlivosti na mikro, mezo a makroúrovni. (Rosenberg, 2009). Systém sociálnej práce v trestnej justícii v Spojených štátoch je veľmi komplikovaný a neustále sa vyvíja s potrebou vytvárať nové riešenia a inovácie v boji proti kriminalite, alebo aspoň v snahe o jej reguláciu.

2.2 Škótsko, Anglicko a Wales

Sociálna práca v trestnej justícii má veľa funkcií a mandátov v škótskom systéme trestného súdnictva. Kým trestné právo je nezávislý orgán, sociálna práca je v úzkej spolupráci so škótskym súdom a väzenským systémom. Medzi hlavné priority o ktoré sa snaží patrí podpora a zlepšenie kvality i rozsahu komunitnej sociálnej práce. Zabezpečenie aby služby , ktoré poskytujú súdy boli riadené a kontrolované tak , aby mali podporu polície a širokej verejnosti. Neustále sa usiluje o to či služby sociálnej práce poskytované súdmi alebo inými agentúrami boli v plnom rozsahu vždy k dispozícii v prípade potreby používateľa. Uprednostňuje komunitnú sociálnu prácu a služby pre mladistvých páchatel'ov. Pomáha väzňom a ich rodinám usadiť sa späť v komunite po prepustení z väzby. Pomáha páchatel'om pri riešení ich nevhodného správania, podporuje ich v spoločenskom živote prostredníctvom sociálnej stratégie a zapojenia ich rodín do procesu. Ďalej uľahčuje rozvoj plánov pre presmerovanie obžalovaných pred trestným stíhaním, v prípadoch , kedy sú dostatočné dôkazy na stíhanie, ale nie je to vo verejnom záujme a nie je to považované za nevyhnutné. Asistuje rodine páchatel'a , ktorá trpí v dôsledku trestnej činnosti svojich príbuzných. Podporuje tiež rozvoj sociálnych služieb pre obeť trestnej činnosti a vytvára opatrenia na zníženie predchádzajúcej trestnej činnosti. (Wilson, 2010). V škótsku boli vytvorené rôzne riešenia v súvislosti s probáciou a inými službami pre dospelých páchatel'ov. Prvý pilotný projekt probácie v roku 1905. Probácia sa tam vyvíjala veľmi pomaly. Rovnako tak aj v Anglicku a Walese bola zachovaná samostatná probačná služba. Využíva sa tam technika monitorovania dohľadu nad podmienčne prepusteným. Anglicko i Wales obecné uznávajú , že je nereálne očakávať , že páchatel' bude hneď zo začiatku dodržiavať všetky podmienky , ktoré mu boli pri alternatívnom riešení trestov dané. Tak isto považujú za nevyhnutné konfrontovať páchatel'a a spochybníť jeho chovanie. Cieľom je zvýšiť uvedomenie o dopade trestného činu na obeť. Zároveň by však mala byť poskytnutá pomoc páchatel'om so vzdelávacími a odbornými nedostatkami. Škótsko rozhodlo usporiadať sociálnu prácu v trestnom súdnictve v rámci miestnych orgánov. Už od roku 1990 pomocou týchto miestnych orgánov pre sociálnu prácu v trestnom súdnictve bolo dané k dispozícii priame financovanie z centrálnej úrovne. Sociálna starostlivosť v Škótsku je zabezpečená aj širokou škálou dobrovoľných agentúr, celý neziskový sektor má ročný príjem a zamestnáva viac ako 51 000 ľudí vrátane koordinácie dobrovoľníckej neplatennej práce. (Payne, Shardlow, 2002). Organizácia i filozofia sociálnej práce v Škótsku sú jedinečné vo Veľkej Británii. Dôvod spočíva v sociálnej práci Škótska z roku

1968, ktorá určila zodpovednosť za páchatel'ov a to už spomínaného probačného typu. Zákon z toho roku o sociálnej práci v Škótsku tiež prezentoval ukončenie samostatných probačných služieb a ich začlenenie do ostatných druhov sociálnych služieb. V dôsledku toho bola založená sociálna práca ktorú vykonávajú kvalifikovaní sociálni pracovníci.(Cree, Davis, 2007).

No nie len v Škótsku ale aj v severnom Írsku je kvalifikovaná sociálna práca potrebná pre prax sociálnej práce v trestnej justícii. (Shaw et al., 2009).V Škótsku je vítaná existencia národných štandardov teda cieľov kam patrí koordinované poskytovanie vhodných služieb pre páchatel'a vo väzbe a po prepustení, služby poskytované zamestnancom vo väzniciach a špecialistom. Pomoc páchatel'om niest' následky svojich činov a tým aj následky pre obeť. Snaha motivovať páchatel'a aby sa chcel on sám zmeniť, nájsť spôsob ako čeliť budúcnosti. Medzi ciele patrí aj akcia na podporu opätovného začlenenia do spoločnosti, riešenie jeho základných problémov ako je ubytovanie, zamestnanie, prístup k ďalšiemu vzdelávaniu, práca a uspokojenie základných životných potrieb. V neposlednom rade je to riešenie problémov spojených s rozpadom rodinných vzťahov. (Wilson, 2010). Všetky tieto štandardy poskytujú rámec pre poskytovanie sociálnych služieb, zatiaľ čo tempo zmien v službách sociálnej práce v trestnej justícii za posledných 10 rokov by sa dalo popísať ako zarážajúce, tieto zmeny boli podporované pokusom robiť veci lepšie, vytvoriť službu ktorá je založená na dôkazoch čo funguje v trestnom súdnictve. Týmto spôsobom boli zavedené programy , ktoré sú navrhnuté pre páchatel'ov a ich návrat do spoločnosti. (Cree, Davis, 2007). V Anglicku alebo Škótsku sa v bežnej praxi sociálnej práce v trestnej justícii používa model „ criminal justice social work“ v rámci projektu MAPPA (Multi-Agency Public Protection Arrangements), využívajú sa modely práce , lebo ich efektívna funkčnosť je už výskumne overená. (Lulei, 2011) Kriminalita v Škótsku s porovnaním Anglicka a Walesom sa až tak strašne nelíši aj keď je to práve Škótsko , ktorému patrí tretie miesto z osemnástich západoeurópskych krajín v počte uväznených. (Payne, Shardlow, 2002).V bližšej minulosti , v roku 2004 až 2005 počet uväznených stále stúpa . V týchto rokoch bola zaznamenaná najvyššia ročná úroveň obyvateľ'ov škótskych väzníc. Dokonca aj ženskej populácie je tu uväznenej viac ako v Anglicku a Walese. (Cree, Davis, 2007).

2.3 Rozdiely vo forenznej sociálnej práci a sociálnej práci v trestnej justícii medzi Amerikou a Škótskom

Môžeme povedať, že na určitých úrovniach existujú isté podobnosti medzi trestným súdnictvom, sociálnou prácou v Spojených štátoch a Škótskom. Jednou z hlavných podobností je zvýšená potreba sociálnych služieb poskytovaných profesionálmi z dôvodu užívania alternatívnych trestov a poskytovaním komplexnejších komunitných programov. Táto expanzia služieb bola vyvolaná v závislosti od neustáleho rastúceho počtu uväznených za posledných 10 rokov. Ďalšou podobnosťou je, že v Škótsku a Spojených štátoch existujú modely pre zavedenie vysoko vyvinutých integrovaných systémov poskytovania sociálnych služieb, ktoré umožňujú pomerne jednoduché prístupy pre zavedenie úplne nových programových modelov a intervenčných stratégií. Priamo porovnať odlišné tvorby amerických a škótskych činností v trestnom konaní a prístupoch sociálnej práce je veľmi ťažké. Je to ako by sme porovnávali jablká a pomaranče, teda združených iba na pár dôležitých úrovniach. Ak sa zamyslíme nad škótskym prístupom sociálnej práce v trestnej justícii a do akej miery je americká sociálna práva schopná prijať aspekty škótskeho modelu, odpoveďou na túto otázku je, že jednou z oblastí kde vyniká škótska sociálna práca v trestnej justícii je silný dôraz na realizáciu a inštitucionalizáciu národných štandardov, ktoré slúžia ako komplexné pokyny na preukázanie sociálnych služieb v zložitom systéme trestného súdnictva. Absencia takéhoto národného konsenzu ako sú štandardy poskytovania služieb v Spojených štátoch spôsobuje chaos v prístupe k poskytovaniu základných psychosociálnych služieb pre obyvateľov, ktorí majú rôzne potreby. Môže byť veľmi užitočné prijať škótsky model v ktorom sa nachádza veľa prístupov, ktoré sú už dlho štandardmi povolania sociálnej práce. (Wilson, 2010).

2.4 Austrália a kritický pohľad na sociálnu prácu v trestnej justícii

V Austrálii sociálni pracovníci a pracovníci pomáhajúcich profesií hrajú dôležitú úlohu v systéme justície pre mladistvých. Kriminalita mladistvých je už dlho problémom a to nie len v Austrálii ale i na celom svete. Takzvaná nevychovanosť detí a mladých ľudí je často považovaná za barometer úpadku spoločenskej morálky. Na rozdiel od iných oblastí systému trestného súdnictva, justície pre mladistvých v ktorej pracujú lekári, sociálni pracovníci a pracovníci iných pomáhajúcich služieb ich historické ekvivalenty boli hlavnými protagonistami úsilia o vytvorenie samostatnosti systému súdnictva pre deti, kde systém justície pre mladistvých je naďalej centrálné zapojený do formovania a fungovania systému. Mnohí sociálni pracovníci pracujú buď štatutárnych orgánoch alebo mimovládnych organizáciách. Hrajú kľúčovú úlohu v prevencii kriminality mladých ľudí, pripravujú správy o mladistvých páchatel'och, uskutočňujú dohľad nad delikventami počas väzby i po prepustení z nej. Podiel sociálnych pracovníkov a ich úsilie o realizáciu zmeny k lepšiemu u ohrozených detí a mladistvých je uznávaný avšak je veľmi dôležité zdôrazniť, že prax s mladistvými páchatel'mi je zložitá vzhľadom k rozdielnym potrebám a charakteristike mladých ľudí a ich rodín. Praktici musia mať všetky základné vedomosti o fungovaní systému justície pre mladistvých. Musia poznať všetky právne predpisy i predpisy, ktorých úlohou je chrániť záujmy mladých ľudí. Systém justície mladistvých je tvorený formálnymi a neformálnymi mechanizmami riešenia kriminality. Obsahuje rámec zákonov, postupov, politík, organizácií, inštitúcií, ktoré určujú ako a mladými zaobchádzať a ako riešiť ich problémy. Existujú tri fázy systému práva pre mladistvých. Prvou fázou je prípravná, keď je zločin hlásený na polícii a obžalovaný sa musí dostaviť na súd. Ďalej nasleduje skúšobná fáza, ktorá zahŕňa postupy, proces konajúci sa v súdnej sieni. A na koniec po skúšobnej nasleduje fáza, ktorá sa zaoberá zaobchádzaním s mladistvými páchatel'mi, ktorí už boli odsúdení. V Austrálii je príslušnosť alebo rozsah súdnictva pre mladistvých legislatívne definovaný v každom štáte či území. Je nevyhnutné aby si sociálni pracovníci uvedomovali príslušnosť miestnej legislatívy. Austrálsky model spravodlivosti čerpal podporu z reformátorov, ktorí sa snažili obmedziť štátne intervencie. Verili, že súdy by mali potvrdiť mladistvých ako páchatel'ov trestných činov. Model sa snažil vylúčiť niektoré právomoci blahobytu byrokraciou ale ignoroval skutočnosť, že systém trestného súdnictva je prešpikovaný slobodným uvažovaním. Ďalšou novinku v Austrálii od roku 1990 bola nová vplyvná paradigma reparačnej justície. Bola rozšírená vo väčšine právnych predpisov pre mladistvých. Rozdiel je v tom, že zatiaľ čo tradičný

model spravodlivosti definuje zločin ako poškodenie štátu, reparačná justícia interpretuje zločin ako poškodenie jednej osoby druhou, poškodenie obete alebo komunity. Obet' a jej rodina má právo na vyjadrenie úrovne škôd spôsobených páchatel'ovým správaním a podieľa sa na určovaní náhrady. Avšak model reparačnej justície nie je bez problémov. Rovnako ako dobré spoločenské podmienky a práva sú predpokladom spoločenského konsenzu o povahe trestného činu a to i napriek základným kultúrnym a sociálnym rozdielom, ktoré nie sú zahrnuté do konsenzu. Ďalšou kritikou je , že sa môže úspešne zamerať na znevýhodnenie mladých ľudí ale nerieši praktický sociálny nesúlad. Efektívna prax vyžaduje kontextové znalosti. Pracovníci majú obmedzený kontakt s mladými ľuďmi zapojenými do systému justície mladistvých, preto potrebujú určité znalosti o povahe justície a rozsahu kriminality mládeže. Sociálni pracovníci by sa mali riadiť základnými hodnotami prístupu založenom na právach práce s mládežou. Prístup stojí na rešpekte ku všetkým mladým ľuďom, dôstojnosti, opatrnosti pri načúvaní im, komunikácii s nimi na tému ich práv a podpore pri rozhodovaní. V súdnictve mladistvých sa opakuje, odráža sociálne znevýhodnenie a prelínajú sa otázky sociálnej spravodlivosti. Aktuálne zloženie neoklasického kriminologického diskurzu sociálnej práce je referenčný rámec pre pochopenie a riešenie kriminality mládeže ktorá sa skôr zhoršuje než zlepšuje v systéme trestnej justície. Je dôležité aby sme si položili otázku či je obviňovanie a trestanie mladistvých páchatel'ov jediným riešením trestného správania. Existujú dôkazy , že najviac rizikové deti a mladí ľudia, sú pravdepodobne tí, ktorí žijú na okraji alebo sú sociálne vylúčení zo spoločnosti kvôli nízkym sociálnym a ekonomickým statusom. Teda namiesto trestania by sme mali mať otvorenejší prístup k mladistvým a naučiť ich ako byť zodpovedný za svoje správanie. Sociálna práca je historické dedičstvo v systéme trestnej justície pre mladistvých, je pokračujúcou pripomienkou následkov ignorácie procesného práva detí i rodiny a stanovenia postupov , ktoré nie sú vedené k zodpovednosti.. K tomu patria aj ignorovaná nespravodlivosť vložená do systému trestného súdnictva a neoklasický predpoklad , že kriminálne správanie je jedným výsledkom slobodnej voľby. U väčšiny sociálnych pracovníkov problémy nastávajú pri vytváraní dennej praxe, ktorá predstavuje dodržiavanie zákonných práv detí ako základ princípu občianstva. Uznáva sociálny kontext kriminality, sociálnu reintegračnú teóriu, republikánsku teóriu trestného súdnictva, ktorá môže poskytnúť koncepčný základ pre rokovania podporujúce individuálnu sociálnu starostlivosť. Hlavné využitie sociálnej práce má hodnotu predovšetkým v orgánoch trestného súdnictva. Podpora rovnakého prístupu a zdrojov, robiť sociálnu prácu, obhajovať práva tých ktorí sú vo väzení je veľmi zložitá úloha. (Swain, Rice, 2009).

V Austrálii je podmienkou mať kvalifikáciu pri sociálnej starostlivosti hlavne v nápravných zariadeniach. Austrálske väznice sú plné prevažne chudobných, sociálne ochudobnených, geograficky znevýhodnených občanov. (Show et al., 2009). Pôvodný obyvatelia sú však pätnásť krát častejšie vo väzení než ostatné obyvateľstvo Austrálie. Inak povedané, pôvodní Austrálčania tvoria 2,4 percenta Austrálie, ale 22 percent väzenskej populácie. Preto sa snažia o zastavenie nepomeru vysokého zastúpenia pôvodného obyvateľstva vo väzení a chcú zaviesť kultúrno- výchovné postupy v systéme trestného súdnictva. (Briskman, 2007). Zatiaľ čo populácia sociálne a ekonomicky znevýhodnených potrebuje rôzne nápravné služby, dalo by sa povedať, že väzenia sú uzavreté inštitúcie s vnútorným fungovaním do značnej miery neviditeľné pre verejnosť. Aj keď skutočnosť, že trestný čin je dôležitý najmä pre niektoré ciele rehabilitačné práce, práca s touto populáciou sa vyžaduje kritický a komplexný prístup. Ako už sme spomenuli sociálna práca vo väzení si vyžaduje kritický a komplexný prístup. Je jasné, že klientovo kriminálne správanie nie je možné úplne jasne definovať, kto v skutočnosti je tá osoba. Zvlášť je to dôležité pri prepustení z výkonu trestu odňatia slobody. V závislosti od úloh sociálni pracovníci musia brať do úvahy nie len zločin ale aj dôvod prečo sa ho niekto dopustil. Kde sú sociálni pracovníci vo väzenskom prostredí je kritická sociálna práca s dôrazom na sociálnu spravodlivosť. Poskytuje dôležitý rámec pre skúmanie sociálnej práce a väzenia. Zaisťuje realistické analýzy jednotlivých sociálnych a systémových faktorov ktoré prispievajú k trestu odňatia slobody ako aj individuálnych a inštitucionálnych faktorov podieľajúcich sa na prerušení bludného kruhu kriminality a odňatia trestu slobody. Kritický prístup zahŕňa tiež pochopenie individuálneho výkonu vzťahu, ktorý existuje vo vnútri väzníc ako aj medzi profesionálnymi sociálnej práce a uväznených ľudí. Kľúčovým prvkom kritickej sociálnej práce je jej sebareflexia a sebakritický postoj, ktorý uznáva postavenie moci a autority obsadenej odborníkom sociálnej práce a pokiaľ je to možné minimalizáciu dopadu tejto výkonovej nerovnováhy. Sociálni pracovníci sú často zodpovední za významné rozhodovanie o živote väzňov. Pracujú ako probační úradníci a parole. (Trotter, 2006) robil výskum založený na probačných úradníkoch v Austrálii. Zistil, že kvalifikovaní sociálni pracovníci sa častejšie zapájajú do tréningov a používajú účinnejšie postupy pri práci s väzenskou populáciou. Pre sociálneho pracovníka ako aj pre väzňa je dôležité aby s ním bolo zaobchádzané s rešpektom. Kritická sociálna práca spochybňuje vzťah medzi väzňom a páchatelom na úrovni, že v skutočnosti nie je nutné a je nesprávne aby sa automaticky páchatel a obeť zobrazovali ako samostatné skupiny. Mnoho páchatelov sa tiež stáva obeťami trestnej

činnosti , preto sa práva väzňov nemusia byť s právami obetí. Sociálny pracovník má dobré predpoklady aby pochopil zločin ako systematický, sociálny a individuálny jav. Musia tiež pochopiť vplyv väzenského prostredia na tých ktorí sú uväznení a pracovať s nimi na zlepšení v osobných i sociálnych súvislostiach. (Swain, Rice, 2009).

3 PRAX SOCIÁLNEJ PRÁCE V TRESTNEJ JUSTÍCIÍ V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Sociálna práca v trestnom práve môžeme chápať ako prácu s osobami páchajúcimi trestné činy v dobe od ich obvinenia až po ukončenie ich trestu odňatia slobody. (Matoušek, 2008).

3.1 Sociálna práca v trestnej justícii

Sociálna práca bola na Slovensku zavedená v 90-tych rokoch. V súčasnosti nachádza efektívne uplatnenie v širokej škále oblasti do ktorej zaraďujeme aj trestnú justíciu. (Ondrejko, 2007). Definíciou sociálnej práce v trestnej justícii je naozaj mnoho, čo už samo o sebe poukazuje na to, že sociálna práca v tejto oblasti má dlhú pôsobnosť a ešte aj bude. Davies et al. (2000) tvrdia, že delikvencia a kriminalita patrili medzi hlavné zamerania sociálnej práce, no i napriek historickým východiskám miesto sociálnej práce v trestnej justícii v systéme nebolo nikdy celkom jasné. (Lulei, 2011). Sociálnu prácu v trestnej justícii považujeme za činiteľa zmien trestnej politiky v praxi. V širšom ponímaní ju chápeme ako „kontinuálny proces profesionálnej pomoci a kontroly s individuálnym prístupom ku klientovi zahrňujúci právne, psychosociálne a ekonomické aspekty s cieľom vedenia života bez trestných činov a obnovu trestným činom narušeného sociálneho prostredia.“ Za kontinuálny proces považujeme sociálnu prácu pred začatím, počas a po výkone trestu odňatia slobody, ktorá sa tiež zaoberá obeťou a nie len páchatelom. Do profesionálnej pomoci patrí vzdelávanie odborníkov, orientuje sa na cieľové skupiny so zameraním na probáciu a využíva dobrovoľnícke aktivity. Kontrola je označovaná ako preventívna, je stanovená súdom a využíva sa pri probácii. Do individuálneho aspektu patrí rešpekt sociálneho pracovníka ku každému svojmu klientovi. Všetko čo sa týka možností jednotlivca ako aj spoločnosti nazývame právnymi aspektmi a psychosociálne aspekty sú definované človekom ako bio-psycho-sociálnou bytosťou s ktorou súvisí znovu budovanie prostredia, ktoré bolo poškodené trestným činom. (Lulei, 2011 s. 19). Sociálna práca v trestnej justícii je tou časťou práce, ktorá sa zaoberá pomocou trestaným osobám. (Justová, 2009). Zaobchádzanie s odsúdenými je proces, ktorý pozostáva zo súboru zámerných, cieľavedomých a zákonmi vymedzených činností presadzovaných voči odsúdeným, ktoré sa komplexne zameriavajú na účelné

naplnenie spoločenského cieľa trestu výkonu trestu odňatia slobody, ktorý má zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelom tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život a súčasne iných odradí od páchania trestných činov; trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou (Zákon NR SR č. 498/2008 Z.z. trestného zákona). Trestané osoby sú najrizikovejšou sociálnou skupinou z hľadiska bezpečnosti našej spoločnosti. Je nemožné aby sme očakávali, že odsúdení zmenia svoje správanie iba pod hrozbou trestu odňatia slobody, preto je potrebné aby sme hľadali výchovné a socializačné nástroje na riešenie tohto problému. Medzi ciele sociálnej práce s trestanými patrí zisťovanie príčin zlyhania odsúdených, obnova spoločenského života trestanej osoby, prispôsobenie prostredia do ktorého sa odsúdený vráti, tak aby mal zabezpečenú podporu i ochranu pri snahe vyhnúť sa recidíve a snahe o zmiernenie všetkých negatív, ktoré majú nežiaduce účinky na život trestanej osoby. Najvýznamnejším cieľom našej spoločnosti je ochrana pred kriminalitou. Kriminálne správanie je spoločnosťou považované za sociálno-patologický jav. Pri snahe o zmenu v správaní odsúdeného sa sociálny pracovník nikdy nesmie nasilu snažiť vnútiť svojmu klientovi svoje názory a zasahovať do jeho hodnôt a tým porušovať jeho základné ľudské práva. Mal by dosiahnuť aby správanie klienta viedlo k takému, ktoré je akceptované spoločnosťou. Za akceptovateľný spôsob života považujeme existenciu v tejto spoločnosti bez páchania trestných činov, takže k cieľom sociálnej práce v trestnej justícii môžeme zaradiť odstraňovanie stále nových a nových sociálnych problémov odsúdených i obvinených. (Lulei, 2011). Najúčinnjším bojom proti kriminálnemu správaniu je prevencia, u trestaných nazývaná resocializácia. Avšak v Slovenskej republike nie je zabezpečená dostatočne účinná resocializácia, ktorá by fungovala pomocou odborníkov, ktorých práca by bola podporovaná predpismi a normami. (Justová, 2009). Na Slovensku máme tri rezorty, ktoré jasne ovplyvňujú proces resocializácie. Patrí sem ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, ministerstvo spravodlivosti a ministerstvo vnútra. Subjekty ako Policajný zbor SR, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Zariadenia sociálnych služieb, Probačný a mediačný úrad, Tretí sektor, Súdny a prokuratúra, Zbor väzenskej a justičnej stráže sa tiež zapájajú do procesu resocializácie páchatel'a trestnej činnosti a sú aj v spojení s obeťou. (Lulei, 2011). Ďalším pojmom s ktorým sa stretávame pri práci s odsúdenými je socializácia. Na to aby socializácia úspešne prebehla, musí o sebe sociálny pracovník vedieť, že je určite schopný venovať sa odsúdenému počas celého obdobia odňatia slobody, nie len po výkone trestu. Rovnako to platí i naopak. Sociálny

pracovník sa musí venovať odsúdenému aj po uplynutí jeho trestu, nie len počas uväznenia. (Justová, 2009).

3.2 Osobnosť a práca sociálneho pracovníka v trestnej justícii

Tokárová a kol. (2003) hovoria o sociálnom pracovníkovi ako o osobe, ktorá pracuje vo veľmi zložitej a problémovej oblasti, kde sociálne cítenie, schopnosť byť empatickým, dodržiavanie etických noriem a aktívne počúvanie je tým jediným čo naozaj môže poskytnúť a to i napriek nedostatočnému ekonomickému ohodnoteniu.

Významný dôraz pri práci s trestanými osobami sa kladie na svojpomoc. Sociálny pracovník i klient je považovaný za subjekt sociálnej práce. Dalo by sa teda povedať, že obaja sú partnermi v zložitom vzťahu. Na to aby sociálny pracovník v trestnej justícii vykonával svoju prácu účinne, plnohodnotne a prospešne, musí disponovať istými vlastnosťami, zručnosťami, ktoré sú potrebné práve pri práci v trestnom odvetví s odsúdenými a obvinenými. (Justová, 2005). Ako každý človek i sociálny pracovník by mal mať naozaj jasno kam presne siahajú jeho hranice v súkromí či práci. Keď je nie akým spôsobom porušené zdravé fungovanie pracovníka nemôže svoju prácu vykonávať dobre. Ublíži sa i svojmu klientovi Takáto situácia nastáva v prípade ak sociálneho pracovníka, ktorí by mal byť samozrejme empatický, teda do istej miery, príliš vnútorne trápia problémy klienta. Vtedy má skutočný problém on nie klient. Väzenské prostredie je dosť náročné na psychické zvládanie, môže osobnosť ovplyvňovať mnohými negatívnymi faktormi. V takýchto prípadoch by mal vyhľadať odbornú pomoc v podobe supervízie. V SR si však mnoho organizácií a sociálnych pracovníkov nemôže dovoliť certifikovanú supervíziu. Veľkou pomocou tak je užívanie podpory svojich spolupracovníkov. Na Slovensku prevláda nedostatočná príprava práve tých sociálnych pracovníkov, ktorí vykonávajú svoju prácu vo väzení. Ak má však pracovník efektívne plniť svoje poslanie v takto obmedzujúcom prostredí, musí byť skutočným profesionálom. V tomto obore je veľmi dôležitá znalosť všetkých príslušných noriem a pravidiel týkajúcich sa takéhoto prostredia do ktorého vstupuje len odvážny človek. Sociálny pracovník by sa mal pri svojej práci snažiť vyvarovať chýb aké sa stávajú iným začiatčikom alebo sa poučiť zo svojich vlastných. V každom prípade by mal byť človekom, ktorému sa dá dôverovať, ktorý dokáže poskytnúť spätnú väzbu svojmu klientovi, ktorý je empatický či dokáže porozumieť druhým. (Justová, 2009). Sociálny pracovník by sa mal pre prácu v trestnej justícii rozhodnúť len vtedy ak verí v ľudskosť človeka, v to že sa dokáže zmeniť, vyvíjať

a rásť i v tak drsnom prostredí akým je väzenie a ak táto práca nie je pre neho iba obyčajnou zárobkovou činnosťou ale životným poslaním.

3.3 Sociálna práca vo výkone trestu a po výkone trestu

Sociálnu prácu v trestnej justícii delíme na penitenciárnu, čo je práca s odsúdenými vo výkone trestu a postpenitenciárnu prácu po výkone trestu. (Tokárová a kol., 2003). Sociálna práca vo výkone trestu má rehabilitačný charakter. Zameriava sa na zmysluplné vyplnenie voľného času jednotlivca, ktorý je trestom nútený tráviť vo väzení. Najväčšou túžbou každého odsúdeného je aby konečne nadišiel deň jeho slobody, preto je najefektívnejšie využívať sociálnu prácu v rozličných aktivitách, ktoré jednotlivca pripravujú na život na slobode. Aby sme udržali záujem odsúdených o aktivity akými sú organizovanie duchovnej služby, voľno časové aktivity, vzdelávanie, individuálne rozhovory. Sociálny pracovník tu plní hlavnú úlohu koordinátora, dohliada na to aby boli všetky aktivity systematické a plnili rehabilitačný cieľ psychickej stability, motivácie, rozvoja zručností odsúdených. Cieľom sociálnej práce s trestanými nie je len ich príprava na slobodu ale i pozdvihnutie alebo prinavrátanie ich ľudskej dôstojnosti, veď čo ak je trestaný odsúdený na doživotie. Je dôležité stanoviť si hlavne také ciele práce, ktoré sú možné a dajú sa počas výkonu trestu dosiahnuť. Treba si uvedomiť, že proces resocializácie sa vo výkone trestu len začína a pokračuje po treste. Sociálni pracovníci musia trestaných dostatočne pripraviť na resocializáciu, lebo je absolútne nemožné pripraviť ich na skutočný život za bránami väzenia. (Justová, 2009). Sociálna práca penitenciárna a postpenitenciárna podľa Tokárovej a kol. (2003) je taká ktorá: „sleduje vytváranie predpokladov na zaradenie sa do občianskeho života, pripravuje ľudí na rešpektovanie zákonov, spoločenskej morálky, sociálnych noriem, venuje pozornosť obmedzovaniu negatívnych vplyvov výkonu trestu na osobnosť“.

Postpenitenciárna sociálna práca má resocializačný charakter, teda sa zameriava na alternatívne možnosti života bez kriminality a preventívno-terciárny charakter, čo je proces predchádzania kriminálneho správania. Najzávažnejším obdobím pre klienta po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody je recidíva. Terénny sociálny pracovníci veľmi dobre vedia o tomto probléme trestaných osôb pri ich návrate na slobodu. Úspech teda závisí od toho čo všetko si jednotliviec osvojil a čo sa naučil počas výkonu trestu. Sociálny pracovník neustále privádza klienta k oživovaniu všetkých pozitívnych vplyvov, vedie klienta k samostatnosti a je jeho oporou.

Medzi profesionálnu pomoc v postpenitenciárnej práci patrí sprostredkovanie alebo poskytovanie ubytovania, špecializované poradenstvo, sprevádzanie pri styku klienta so sociálnymi sieťami, hmotná pomoc, sprostredkovanie, poskytovanie riadneho zamestnania. Sociálny pracovník je neustále v kontakte s klientom a pomáha mu riešiť všetky problémy v ktorých sa ocitne. (Justová, 2009). Existuje niekoľko subjektov slúžiacich na uspokojovanie základných životných potrieb v postpenitenciárnej starostlivosti. Za primárne pokladáme štátne orgány, ďalej sú to sociálny kurátori, mediační a probační úradníci, orgány obcí. Neskôr je to pomoc rodinných príslušníkov a priateľov. Významné sú subjekty sociálnych služieb a to nízko prahové denné centrá, ľahko dostupné pre klientov, ktorým poskytujú terénne a stacionárne služby. Tabačáková (2010 In Špániková, Špánik, 2011). Často sa hovorí o tom, že je málo organizácii, ktoré poskytujú ľuďom po výkone trestu pomoc. Na Slovensku na tento problém ojedinele reaguje občianske združenie Maják, ktoré vzniklo 26. Mája 2000. Toto združenie sa zameriava na resocializáciu odsúdených. (Justová, 2005). Organizuje výcvik pre pomáhajúce profesie pre prácu s trestanými. Toto sociálne centrum v Zlatých Moravciach tiež vytvára rôzne projekty pre ľudí vo výkone a po výkone trestu, zamerané na vzdelávanie, sociálne zamestnanie, individuálnu prácu, krízovú intervenciu i sociálne poradenstvo pre klienta a jeho rodinu. (Občianske združenie Maják, 2012).

3.4 Probácia a mediácia v podmienkach Slovenskej republiky

Hľadanie nových alternatív riešenia trestných vecí v trestnoprávnom systéme neobišlo ani Slovensko. Snaha o vytvorenie miesta pre restoratívnu čiže obnovujúcu justíciu v justícii tradičnej teda retributívnej priniesla so sebou možnosti alternatívnych foriem riešení trestov. U nás sa proces probácie a mediácie začína uskutočňovaním projektov s cieľom zaviesť probáciu a mediáciu do praxe okresných súdov. Projekt bol realizovaný 1. Apríla 2002 na súdoch a jeho výsledkom bolo prijatie zákon o probačných a mediačných úradníkoch , ktorý upravuje činnosť probácie. (Joklová, Vavrčíková, 2010). Probácia ako,, organizovanie a výkon dohľadu nad obvinenými, obžalovaným alebo odsúdeným; kontrolu výkonu trestu nespojeného s odňatím slobody vrátane uloženej povinnosti alebo obmedzeniadohľad nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby pri podmiennečnom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody; pomáhanie obvinenému, aby viedol riadny život a vyhovel podmienkam, ktoré mu boli uložené rozhodnutím prokurátora alebo súdu v trestnom konaní.“ (§ 2, odsek 1, písm. a, Zákon NR SR č.

550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch v znení neskorších zmien a doplnkov). Na všetkých okresných súdoch v SR bol tento zákon uvedený do praxe inštitútom probácie .Medzi ďalšie alternatívne tresty mimo väzenia ktoré poznáme upravuje Zákon č. 300/2005 Z. z. o povinnej práci, treste domáceho väzenia a podmieneného odkladu výkonu trestu s probačným dohľadom. (Joklová, Vavrňčíková, 2010). V trestnej justícii na Slovensku sa od zavedenia inštitútu probácii venuje čoraz väčšia pozornosť. Využívanie alternatívnych trestov narástlo najmä za obdobie rokov 2006-2009. Čerňan (2010 In Špániková, Špánik, 2011). Základom pojmu probácia je latinské „ probare “, čo znamená skúmať, skúšať, overovať. (Hlušíková, 2003). Lubecová (2005) tvrdí, že probácia je skupina alternatívnych trestov, ktoré obmedzujú práva páchatel' rôznymi výchovnými, donucovacími činnosťami, ako sú povinné návštevy špecializovaných stredísk, využívanie rôznych druhov sociálnej pomoci. Probačná činnosť v slovenských podmienkach určuje súbor činností konkrétne zameraných na vykonanie dohľadu nad odsúdeným, vrátane sledovania správania klienta v skúšobnej dobe, ktorá mu bola pridelená, ďalej je to kontrola trestu, ktorý nie je spojený s odňatím slobody a poskytovanie pomoci v súlade s právnymi normami spoločnosti. Probácia ako alternatíva namiesto prísnejšieho trestu a mediácia čiže mimosúdna činnosť, v súčasnosti odrážajú požiadavky našej spoločnosti. Obidve tieto alternatívne riešenia pracujú s metódami sociálnej práce, psychológie, práva, sociológie a mnohými inými humanitnými vedami. Toto multidisciplinárne zameranie nám poskytuje veľa rôznych možností uskutočňovania spoločenských cieľov. Na základe alternatívnych riešení sporov a skúseností odborníkov vznikla Asociácia mediátorov Slovenska (AMS). Táto asociácia združuje ľudí, ktorí buď pracujú ako mediátory alebo ľudí ktorým sa páči myšlienka medácie. Asociácia vytvára odborné fórum pre otázky vzdelávania, psychológie, práva a legislatívy a sociálne otázky etiky. (Kováč, 2012). Probáciu považujeme za jednu z najúčinnějších prevencií kriminality vôbec. Preventívne pôsobenie prevencie delíme na primárne, sekundárne, a terciárne. Terciárna prevencia je už spomínaná prevencia pred kriminalitou , kde sa angažuje probácia najviac. (Lulei, 2011). Na Slovensku je probačná a mediačná služba budovaná centrálnym spôsobom. Medzi jej záujmy patrí pomáhať pri resocializácii páchatel'a, pri jeho opätovnom návrate do spoločnosti. V neposlednom rade táto služba posilňuje práva obetí trestných činov. Význam probačnej služby môžeme rozdeliť z hľadiska účelu pre orgány činné v trestnom konaní kde probácia pomáha pri rozhodovacej činnosti, zabezpečuje výkon alternatívnych trestov. Ďalej je to z hľadiska poskytnutia pomoci obetiam trestných činov. Sem probačná služba zahrňuje záujmy a potreby poškodených.

Z hľadiska páchatel'a trestného činu to je motivácia odsúdeného aby prevzal zodpovednosť za svoje činy, snažil sa svoju situáciu riešiť a tak dostal príležitosť k náprave. Ešte poznáme význam probačnej služby z hľadiska posilňovania ochrany spoločnosti, kde zabezpečuje kontrolu odsúdených i obvinených v priebehu alternatívneho výkonu trestu a dodržiavanie všetkých nariadení súdu i prokurátora.(Galbavý, 2012). V procese probácie, odsúdený a obvinený nechodí k probačným a mediáčnym úradníkom dobrovoľne. Keďže je probácia založená na právnom mandáte , páchatelia musia ísť k probátorovy alebo mediátorovy na základe rozhodnutia súdu. Tým chceme naznačiť, že tam musia ísť z donútenia . Celý nasledujúci proces , ktorý vzniká od prvého kontaktu až po koniec schôdzok, má probačný úradník motivovať svojho klienta, správne využiť všetky dostupné metódy sociálnej práce, ktoré sú potrebné pre dozor a kontrolu v probácii. Čerňan (2010 In Špániková, Špánik, 2011). Výkon probácie je potrebné profesionalizovať. Za profesionálneho probačného a mediáčného úradníka považujeme takého, ktorý má nie len všetky dobré vlastnosti probátora a mediátora ale i jeho každodenná práca má hlboké základy v etickom kódexe. Tento kódex je považovaný za ochrancu našej spoločnosti, klientov a statusu povolania. (Lulei, 2011).

3.5 Možnosti štúdia forenznej sociálnej práve a sociálnej práce v trestnej justícii na Slovensku a v zahraničí.

Základy sociálnej práce sa vyučujú na vysokých školách od roku 1989. Problém vzniká ak sa absolvent bakalárskeho či magisterského stupňa štúdia snaží vykonávať presne tú teóriu, ktorú sa naučil v škole v praxi. Vtedy sa môžu stať iba dve veci. Buď bude sociálny pracovník nepochopený okolím alebo sa nechá vtiahnuť do skupín, ktoré síce sociálnu prácu prezentujú ale reálne im ide o niečo úplne iné. Práve z týchto dôvodov je veľmi potrebné adekvátne sa pripraviť na možné problémy v praxi. (Mátel a kol., 2010). Povolania sociálnej práce v skutočnosti naplňa iba sociálny pracovník s kvalifikáciou. Najdôležitejšie pre túto kvalifikáciu je odborné vzdelávanie a ďalšie vzdelávanie. Keďže človek sa v podstate učí celý život nazveme to celoživotným vzdelávaním, čo je to čo musí každý sociálny pracovník očakávať keď sa vyberie touto cestou. Nálepkou profesionál, získava pracovník sociálnej oblasti viac zodpovednosti, ktorá je nevyhnutná pri odbornej práci v súkromnom živote klienta jednotlivca, skupín a spoločností. Na Slovensku sa v súčasnosti zaviedla pre oblasť sociálnej práce moderná koncepcia, ktorá kladie dôraz na nároky týkajúce sa sociálnych pracovníkov v podobe dostatočnej zrelosti osobnosti, špeciálnej odbornej prípravy, určité skúsenosti, veková hranica, akceptácia etických

pravidiel uznávaných touto spoločnosťou. (Oláh, Schavel, Ondrušová, 2008). Podľa Matouška (2003) je v odbore sociálna práca najväčšou požiadavkou na sociálneho pracovníka vzdelania na magisterskej úrovni. No nie len teória nám dá všetky potrebné vedomosti pre toto povolania ale je to hlavne praktický výcvik, ktorý nám ukáže tu správnu cestu ku klientovi. Justová (2009) zasa hovorí, že by sme mali ovládať všetky pravidlá, zákony a normy, ktoré sú vlastné určitému prostrediu, kde je sociálna práca vykonávaná, ako sociálna práca v trestnej justícii za bránami väzníc. Pre štúdium sociálnej práce v trestnej justícii v SR je nevyhnutná zmena teoretického vzdelávania i jeho využitia v praxi. Na Katedre sociálnej práce a sociálnych vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre sa vyučuje predmet sociálna práca v trestnej justícii v magisterskom stupni štúdia s počtom 4 kreditov. Hlavným cieľom tohto predmetu je získanie teoretického vzdelania a osvojenie si praktických zručností pri aplikácii sociálnej práce do oblasti trestnej justície. Tento predmet pozostáva z nasledovných tematických okruhov:

- 1) „Sociálna práca v trestnej justícii a forenzná sociálna práca
- 2) Výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby
- 3) Prípadový manažment páchatel'a trestnej činnosti
- 4) Probácia a mediácia v trestných veciach
- 5) Základy penológie, kriminológie a viktimológie a ich význam v sociálnej práci v trestnej justícii
- 6) Postpenitenciárna starostlivosť
- 7) Prístup „ what works“ a paradigma výskumom riadenej praxe
- 8) Systém hodnotenia páchatel'a
- 9) Metódy, techniky a programy sociálnej práce v trestnej justícii
- 10) Multisystematický prístup
- 11) Súčasné trendy a výskumné poznatky“

Všetky tieto tematické okruhy tvoria základ vedomostí sociálnej práce v trestnej justícii. (Lulei, 2011, s.113).

Zo zahraničných škôl kde sa vyučuje sociálna práca v trestnej justícii poznáme Univerzitu v Bukurešti (Universitatea Bucuresti) v Rumunsku na fakulte sociálnej práce a sociológie, ktorá sa predovšetkým zameriava na smer probácie v oblasti trestnej justície.

Disciplíny štúdia pozostávajú:

- 1) Probačné procesné role poradcu
- 2) Porovnávacie modely a moderné trendy v probácii
- 3) Metódy kvalitatívneho a kvantitatívneho výskumu trestnej činnosti

- 4) Prax v trestnej oblasti
- 5) Aplikovaný výskum delikvencie v sociológii
- 6) Inštitúcie činné v trestnom konaní
- 7) Psychológia správania zločincov
- 8) Európske nástroje probácie
- 9) Komunitné aktivity a podporné siete v probácii, pomoc obetiam
- 10) Regeneračné postupy v oblasti súdnej etiky

Týmito disciplínami sa zaoberá sociálna práca v trestnej justícii v Rumunsku. Škola má tiež program , ktorý sa obracia predovšetkým na ľudí, ktorí chcú podať lepší pracovný výkon v trestnom konaní, zaoberá sa probačnými službami a sociálne smery sa obracajú na ochranu detí. (Durnescu, 2012). Ďalšou zahraničnou krajinou, ktorá sa zaoberá sociálnou prácou v trestnej justícii a študuje sa na univerzitách je Škótsko.

Prvým z predmetov, ktorý sa tým zaoberá sa nazýva :

- 1) Trestné právo, sociálna práca a odsúdenie. Vzdelávacie ciele toho predmetu by mali študentom umožniť rozvíjať svoje základné znalosti v oblasti prokuratúry a súdnych procesov, oboznámiť ich s rolou sociálnej práce v trestnej justícii, s právnym a filozofickým rámcom sociálneho šetrenia a s príslušnými Národnými Štandardmi v Škótsku. Študenti , ktorí plnia akúkoľvek úlohu v systéme sociálnej práce v trestnej justícii musia mať vždy prístup k národným cieľom.
- 2) Opatrovateľská služba, ktorej koncepcia prešla starostlivosťou a rolou sociálnej práce v nej. Zaoberá sa legislatívnym rámcom, ktorý sa týka prepúšťania väzňov, ich kontrolou a príslušnými vnútroštátnymi štandardmi.
- 3) Alternatívne tresty. Študenti by mali počas štúdiom tohto predmetu pochopiť hlavnú myšlienku a históriu probácie. Mali by sa oboznámiť s vývojom probačných dilem politiky a pochopiť problémy vo využívaní alternatívnych trestov, práva a Národná Štandardy týkajúce sa probácie i verejnoprospešných prác.(McNeill, 2012).

V Spojených štátoch amerických sa učí forenzná sociálna práca na Kalifornskej štátnej Univerzite (California state University) v Los Angeles , kde je škola sociálnej práce. Vyučuje sa tu len na magisterskej úrovni z dôvodu obmedzených zdrojov univerzity. No i tak táto univerzita zaviedla forenznú koncentráciu, kvôli obrovskému dopytu po sociálnych pracovníkoch práve v súdnej oblasti. Obrovský dopyt zaznamenaný vysokým nárastom klientov, ktorí prichádzajú do styku s orgánmi činnými v trestnom konaní. Cieľom vyučovaných kurzov v oblasti foreznej sociálnej práce je naučiť

študentov odbornej praxi s klientmi, ktorí sa podieľajú na systéme trestného súdnictva. Okrem teoretickej výučby sa musia študenti v druhom ročníku zúčastniť praxe , prvý krát po dobu 480 hodín, druhý krát 600 hodín. Medzi základné kurzy Kalifornskej štátnej Univerzity patrí:

- 1) Rozšírené praxe I: Súdne riešené prípady: Preverujú sa teoretické a praktické základy sociálne riešených prípadov s dospelými, mladistvými, prehľad o súdnej sociálnej práci.
- 2) Politika a služby/aplikácia: Súdny systém: Tento kurz sa zaoberá analýzou politiky, právnymi otázkami týkajúcich sa liečby duševne chorých v systéme trestného súdnictva, kladie sa dôraz na ženy, mladistvých, násilného páchatel'a.
- 3) Rozšírené praxe III: Forezný seminár: Empirické a inovatívne zásahy založené na pohlaví, rase, veku a triedy, faktory poskytovania služieb klientom na súde a ich rodinám.
- 4) Trauma, zneužívanie a násilie: Tento kurz bude skúmať otázky vplyvu súdu na klienta.
- 5) Kurz zameraný na duševné zdravie klienta v oblasti foreznej sociálnej práce. (California state University Los Angeles, 2012).

Medzi ďalšie univerzity kde sa vyučuje forezná sociálna práca patria už spomínané v druhej kapitole Georgijská štátna Univerzita (Georgia state University), ktorá ponúka študentom možnosť získať certifikát súdnej sociálnej práce a Univerzita v Nevade, Las Vegas, ktorá ponúka post-graduálny certifikát v súdnej sociálnej práci. Vstupnou požiadavkou je magisterský titul v príbuznom obore. (Wiley, 2012). Štúdium foreznej sociálnej práce sa stále rozrastá o nové a nové programy v tejto oblasti a je čoraz žiadanejším, hlavne v zahraničí.

4 DISKUSIA

V našej práci sme sa stretli s viacerými definíciami forenznej sociálnej práce od rozličných autorov akými sú Barker, Thrope a Traupman alebo definícia NOFSW. Ich definície sa líšia najmä svojou dĺžkou, niektoré úzko špecifikujú foreznú sociálnu prácu, iné sú viac všestranné. No i napriek množstvu slov, ktorými sú vypovedané zhodujú sa významovo čo sa dá zhrnúť do jednej vety a to , že forezná sociálna práca je druh sociálnej práce , ktorý sa vzťahuje k právam a právnym otázkam. Keď sme začali písať túto prácu prvoradá pre nás bolo naštudovať a zaradiť, čiže zistiť čo vlastne forezná sociálna práca a sociálna práca v trestnej justícii je, čo tieto dve oblasti obnášajú. Najskôr sme ich považovali za dve rozdielne oblasti praxe sociálnych pracovníkov za čo ich aj stále považujeme ale predsa len sa prelínajú. Keď si prečítame definíciu forenznej sociálnej práce zahrňuje samú seba i sociálnu prácu v trestnej justícii. Tým chceme povedať, že pre nás forezná sociálna práca znamená prácu sociálnych pracovníkov v dvoch oblastiach. Keby sme chceli byť presní tak to rozdelíme na forezná sociálna práca, teda práca na súdoch, čo aj slovo forezná znamená a sociálna práca v trestnej justícii, práca vo väzenskej oblasti. Ale i napriek tomu stačí aby sme iba vyslovili iba forezná sociálna práca a môže tým automaticky myslieť i sociálnu prácu v trestnej justícii. Túto neujasnenosť pojmov v nás zo začiatku vyvolal chaos z množstva hlavne zahraničnej literatúry, ktorú sme na danú problematiku preštudovali. Teraz by sme mohli povedať , že vnímame tieto odvetvia z oboch perspektív pohľadu. Takže môžeme povedať, že rozdeľujeme foreznú sociálnu prácu a sociálnu prácu v trestnej justícii ale môžeme sa i vyjadriť, tak, že forezná sociálna práca, sociálnu prácu v trestnej justícii pohlcuje. Už samotná charakteristika je veľmi komplikovaná. Rosenberg (2009) napríklad hovorí o tom , že forezná sociálna práca je veľkou a uznávanou špecializáciou v oblasti sociálnej práce ale na druhú stranu tvrdí, že je i relatívne novo vyjadrená špecializovaná oblasť. V každom prípade ju však táto zahraničná autorka považuje za veľmi úspešnú s veľkým potenciálom do budúcnosti. Tento počiatočný chaos v nás vyvolala predovšetkým zahraničná literatúra, kde sa v každom štáte využíva iný spôsob aplikácie forenznej sociálnej práce a sociálnej práce v trestnej justícii. Porovnávali sme Spojené štáty americké, Austráliu, Škótsko, Anglicko a Wales. Rovnako sme sa zamerali i na prax sociálnej práce v trestnej justícii na Slovensku. Tak ako veľa spoločného majú tieto štáty i rozdiely. Už jedným veľkým rozdielom je spomínaná rozdielna aplikácia týchto oblastí sociálnej práce v štátoch.

Dlho sme premýšľali , ktorá krajina je tou , ktorej systém sociálnej práce v trestnej justícii by sme odporučili Slovenskej republike. Ameriku pokladáme za príliš komplikovanú s veľkým množstvom subsystémov, čoho výsledkom je veľmi zložitý systém, ktorý je ťažké popísať. Čo má však Amerika spoločné so Škótskom, Anglickom, Walesom a Austráliou je model sociálneho rozvoja, veľmi populárny v Spojených štátoch po poslednom sčítaní v mestách a obciach, ktoré prebehlo i v týchto krajinách. Keď sme v druhej kapitole porovnávali Škótsku sociálnu prácu v trestnej justícii s Americkou zistili sme , že majú i veľa spoločného. Jednou z podobností je zvýšená potreba sociálnych služieb profesionálmi , hlavne v oblasti poskytovania alternatívnych trestov. Tieto krajiny sú si podobné , že majú možnosť zavedenia vyvinutých systémov poskytovania sociálnych služieb vďaka, ktorým sú schopné zavádzať nové intervenčné stratégie a programové modely. Ako sme už uviedli v druhej kapitole porovnávanie sociálnej práce v týchto dvoch systémoch je veľmi ťažké. Na škótskej sociálnej práci je jedinečné ich riadenie sa národnými štandardmi, čiže národnými cieľmi sociálnej práce, ktorých využívanie veľmi chýba v Americkej sociálnej práci v trestnej justícii. Označujem to za jeden veľký rozdiel v sociálnej práci v systéme trestnej justície medzi Škótskom a Spojenými štátmi. Ďalej by sme chceli dodať, že nie iba Amerika a Škótsko má zvýšenú potrebu sociálnych služieb v oblasti alternatívnych trestov poskytovaných profesionálmi, ale do tejto kategórie radíme i Slovenskú republiku, ktoré tiež trpí týmto deficitom . V tejto diskusii teda kladieme proti sebe americký systém trestnej justícii ktorý považujeme za príliš komplikovaný a Škótsky, ktorého prístup k sociálnej práci je jedinečný vo Veľkej Británii. Podľa Haburajová Ilavská (2012) u nás upravuje podmienky poskytovania sociálnych služieb, podpory sociálneho začleňovania občanov a uspokojovania základných potrieb ľudí Zákon č.448/2008 o sociálnych službách, ktorého model sme prebrali z Českej republiky a oni zasa od Nemcov. Vzhľadom k tomu, že každá krajina disponuje inými podmienkami takéto spôsoby preberania sú nevýhodné.

No keby sme si mali vybrať ktorý zo zahraničných štátov, je ten čo má systém sociálnej práce v trestnej justícii najviac prepracovaný a my by sme ho chceli **odporúčať** i u nás bol by to Škótsko riadiace sa Národnými štandardmi. Pretože, že si myslíme, že držať sa presných a jasne vytýčených národných cieľov je výhodné a nezapríčiňuje to chaos v prístupe poskytovania základných sociálnych služieb k rozličným potrebám tejto spoločnosti. Národné štandardy dodávajú systému istý poriadok. Keď sme premýšľali nad tým ako by sme to dosiahli, prišli sme na to, že nie je však jednoduché preniesť osvedčené

postupy alebo zásady z jednej krajiny do druhej. Proces ako ich zlučovať s našou prácou v súčasnosti tkvie v radikálnej zmene prístupu od tvorcov politiky a zamestnávateľov.

Ako sme už spomínali dôležitosť probácie, tento druh alternatívneho trestu využívajú všetky doteraz spomínané krajiny. Prvé pilotné projekty sa však vyvíjali v inom období. V Škótsku Anglicku i Walese bol prvý pilotný projekt probácie v roku 1905, vyvíjala sa veľmi pomaly a zachovala si svoju autonómiu. Na Slovensku bol prvý projekt, ktorého cieľom bolo zaviesť inštitút probácie do praxe sa začal v roku 2002. No a v Spojených štátoch sme jej počiatky našli v histórii v spojení s Johnom Augusto už v roku 1840. Aj keď probácia v týchto krajinách vznikala postupne stala sa neoddeliteľnou súčasťou sociálnej práce v trestnej justícii.

O Austrálii môžeme povedať že sa v nej práca pomáhajúcich profesií sústreďuje nie len na starostlivosť o klientov vo výkone a po výkone trestu ale i na justícii pre mladistvých. V Austrálskej sociálnej práci podľa (Swain, Rice, 2009) v trestnej justícii sme však mali možnosť spoznať zaujímavé ponímanie práve práce sociálneho pracovníka vo väzenskom prostredí. Je to kritický prístup sociálnej práce, ktorý sa podieľa na skúmaní všetkých faktorov zapríčiňujúcich stále pretrvávajúcu kriminalitu. Tento kritický prístup zahŕňa sebareflexiu sociálnych pracovníkov spolu s sebakritickým postojom, podľa ktorého je uznávané postavenie moci a autority v ktorej role je odborník sociálnej práce. Týmto kritickým postojom voči sebe sa snaží o minimálny dopad následkov na klienta. Na Slovensku hovorí (Justová, 2005) že sociálny pracovník aj klient, obaja sú považovaný za subjekt sociálnej práce v trestnej justícii. Obaja sú vo svojom vzťahu partnermi, tak sociálny pracovník nie je autoritou alebo expertom a klient nie je pacient. Považujeme to za rovnaký prístup v týchto krajinách. V podstate je tu uplatňovaný taký istý princíp toho aby sa sociálny pracovník nesprával príliš autoritatívne, povýšene nad svojím klientom, ktorí si to všimá, znáša zle a tým sa narúša ich vzťah aj spoločná práca. I tu môžeme vidieť, že práca sociálneho pracovníka v trestnej justícii je veľmi náročná, vyžaduje si isté vedomosti, zručnosti, skúsenosti.

Preto ju musí vykonávať skutočný profesionál. Profesionál je ten, kto si stále zvyšuje svoju kvalifikáciu. Nazývame to celoživotné vzdelávanie. Pre sociálnu prácu v trestnej justícii je dôležité štúdium na vysokej škole. Na Slovensku sa síce forenzná a sociálna práca v trestnej justícii vyučuje, ale väčšinou sa nestretávame s ich názvami v učebných osnovách. Skôr sa vyučujú ako súčasť iných predmetov. U nás napríklad predmet sociálna práca v trestnej justícii pôsobí na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, v magisterskom stupni štúdia. Ale celkovo na Slovensku nemáme také možnosti teoretickej a praktickej

prípravy v porovnaní so zahraničím. Justová (2005) vo svojej publikácii tvrdí, že je nevyhnutné pre sociálneho pracovníka v trestnej justícii absolvovať prax v tomto odbore ešte pred nástupom do zamestnania . O nadobúdanie nových praktických zručností sa však máme snažiť počas celého výkonu povolania. Aby sa sociálni pracovníci trestnej justície zvládali svoje povolanie, ktoré má byť ich životným poslaním **odporúčame** neustále zvyšovanie odbornej kvalifikácie v teoretickej i praktickej rovine, a to hlavne v praktickej rovine ešte pred nástupom do práce i po prvej pracovnej príležitosti, pomocou čoho sa pracovníci môžu vyvarovať množstva zbytočných chýb, ktoré by mohli byť osudnými pre nich i ich klientov, ktorých život majú v rukách. Na Kalifornskej Univerzite v Los Angele napríklad žiadajú od svojich študentov forenznej sociálnej práce absolvovania dvoch praxí v tejto oblasti v podobe 480 a 600 hodín. Toto považujeme za veľmi dobrý prístup , ktorý by mal fungovať aj u nás pretože sociálni pracovníci pred nástupom do zamestnania by sa mali snažiť o čo najviac praktických skúseností, lebo pri aplikovaní iba školskej teórie by mohli byť nemilo prekvapení rozdielom aké to je vykonávať túto prácu v realite na skutočných ľuďoch. Prax im pomôže lepšie sa orientovať v organizácii po nástupe do zamestnania. Študenti sa dotknú širšieho rámca profesie, naučia sa ako fungovať v tímoch. Získajú prvé praktické pracovné skúsenosti. Môžu si overiť teoretické vedomosti v praxi, pri konfrontácii teórie a praxe. Ako to dosiahnu? U nás máme výcvikový program pre pomáhajúce profesie v oblasti trestnej justície práce s klientmi vo výkone i po výkone trestu na Slovensku ponúka Občianske združenie Maják v Zlatých Moravciach. Výcvikový program trvá 220 hodín. Ďalej môžeme podporovať implementáciu nových študijných programov v SR, podpora partnerstva medzi európskymi univerzitami navzájom, využiť možnosť zahraničnej praxe, podporovať rozvoj a zúčastňovať sa vzdelávacích seminárov špeciálnej kvalifikácie pre sociálnych pracovníkov v trestnej justícii. Sociálni pracovníci počas praxe nadobudnú väčší rozhľad v danej problematike a nadobudnú praktické zručnosti, ktoré sú v praxi bežné , ale počas teoretického štúdia sa s nimi príliš nestretávame.. Svoju úroveň vzdelania , vlastných schopností si samozrejme môžeme zvyšovať či zlepšovať samo štúdiom rôznej odbornej literatúry, konzultáciami so svojimi spolupracovníkmi, zúčastňovaním sa na projektoch zameraných na sociálnu prácu v trestnej justícii. Profesionálnu kompetenciu si môžeme zvyšovať aj supervíziou. Sem zaraďujeme podporu vzniku supervízorských tímov, organizované stretnutia supervízorov. V SR máme (Asociáciu supervízorov a sociálnych poradcov, 2012) , ktorý prostredníctvom vzdelávania, organizovanej pomoci pre sociálnu oblasť, supervízorských kurzov v pomáhajúcich profesiách už niekoľko rokov významne prispievajú k rozširovaniu

odborných vedomostí a praktických zručností. Ďalej ak sa zaoberáme prácou v takom špecifickom prostredí akým je väzenie nemali by sme tam vstupovať pokiaľ neovládame všetky osobitosti práce s odsúdenými. Aby sme niečo z tohto dosiahli musíme mať odhodlanie a túžbu chcieť byť stále lepší a lepší v tom čo robíme pre seba , pre svoje poslanie , pre svojich klientov.

Počas spracovania tejto bakalárskej práce sme si uvedomili aké je vykonávať forenznú sociálnu prácu v trestnej justícii. Preto si myslíme, že každý kto chce pracovať v tejto oblasti by si mal klásť otázky. Je naozaj sociálna práca v trestnom poli pre mňa? Ako by som sa zachoval ja v ťažkých situáciách s ktorými sa denne potykajú sociálni pracovníci ? Ak chceme robiť tento druh práce musíme vedieť občas city odložiť bokom a vysporiadať sa s faktami. To samozrejme neznamená, že nemáme snažiť byť empatický voči svojim klientom. Ale prílišná citová zainteresovanosť má často za následok všeobecne častý jav akým je syndróm vyhorenia. Hlavne v práci kde sa stretávame s násilnými ľuďmi, manipulujúcimi, s obeťami trestných činov, ktoré už zo svojej podstaty bytia človeka ťutujeme. Aby sme predchádzali tomuto javu **odporúčame** využívanie supervízie. Každý potrebuje občas postrčiť či poradiť, preto musíme vedieť, že nič také ako je hrdosť nám nemôže brániť v tom ak sami potrebujem pomoc. (Justová, 2009) hovorí o tom, že súčasnosti na Slovensku si sociálni pracovníci ani organizácie nemôžu dovoliť zaplatiť certifikovanú supervíziu. (Lulei, Tomka, 2008), sa v podstate stotožňujú s názorom nedostatočnej supervízie a to hlavne u probačných úradníkov. Tak ako inak získať pomoc? Ak si teda sami nedokážu rady mali by požiadať o radu svojho spolupracovníka, ktorému sa môžu vyzprávať alebo by si mali zaobstaráť tútorsku supervíziu.

Ďalej by sa sociálny pracovník mohol zúčastňovať sociálno - psychologických výcvikov, kde môže nájsť sám seba a znovu nadobudnúť vnútornú rovnováhu. Mal by chodiť na rekreačné pobyty mať vymedzený nie aký kultúrny priestor pre seba v rámci psychohygieny vedieť oddychovať , oprostíť sa od ťažkostí a tak povediac nenosiť ich zo sebou domou. Toto všetko by mal sociálny pracovník urobiť pre seba a dbať o seba aby v práci, ktorú v zlej psychickej pohode, teda skôr nepohode , neskončil skôr ako vôbec začal. Ak sa človek snaží dosiahnuť niečo sám je to oveľa ťažšie ako ak nám druhý pomáhajú. To platí vo svete sociálnych pracovníkov všetkých odvetví aj sociálnych pracovníkov v trestnej justícii. Preto je spolupráca s jednotlivými organizáciami a inštitúciami naozaj nevyhnutnou. Patrí sem spolupráca s políciou spojenou so starostlivosťou po výkone trestu, pri odnímaní dieťaťa rodičom je tu spolupráca s Centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Zatiaľ čo u nás hovoríme

o spolupráci s organizáciami a inštitúciami, Americký autor Bronstein (2003 In Maschi, Bradley, Ward, 2009) ako uvádzame v prvej kapitole tvrdí , že najdôležitejšou spolupracou sociálneho pracovníka v trestnej justícii je práca v interdisciplinárnych tímoch s odborníkmi iných profesií ako sú lekári, zdravotné sestry, polícia, psychológovia a iný. Prezentuje názor , že je to efektívny proces pomocou, ktorého môžeme dosahovať , či nám uľahčuje dosiahnutie aj ťažko dosiahnuteľných cieľov.

Myslím si, že i keď spolupráca u nás v spojení s inštitúciami i organizáciami a spolupráca v zahraničí v interdisciplinárnych tímoch nie je na spadnutie, stále máme na čom pracovať a snažiť sa dosiahnuť čo najuspokojivejší výsledok. Preto je naši **odporúčaním** rozvíjanie interdisciplinárnej spolupráce i spolupráce s organizáciami. Prečo by nám malo záležať na čoraz lepšej a lepšej spolupráci? Pri kvalitnej spolupráci sa objavujú aj kvalitné výsledky čoho následkom je kvalitná pomoc a spokojnosť našich klientov. Výhodou je aj poznanie väčšieho množstva názorov a odborných tvrdení , ktoré nám môžu pomôcť pri utvorení si obrazu o situácii človeka, bez ktorých by sme na niečo také nikdy sami neprišli. Nadobudnutie schopnosti a možnosti spolupracovať by sme mohli získať na zúčastnením sa na konzultáciách s pracovníkmi iných odborov. Aktívnou komunikáciou s nimi. Vzájomnou dohodou. Školeniami o systéme spolupráce s organizáciami a inštitúciami sa zasa učením pohybovať, orientovať a vytvárať túto spoluprácu. Snažiť sa o kvalitný systém kooperácie účastníkov na procese a tak všeobecne zlepšiť spoluprácu v Slovenskej republike.

ZÁVER

Počas spracovania našej bakalárskej práce sme získali mnoho nových cenných poznatkov, ktoré nás povzbudili v štúdiu do budúcnosti. Dozvedeli sme sa aký je systém sociálnej práce v trestnej justícii v zahraničných štátoch, ktoré sme si sami vybrali. Tým sme dosiahli svoj hlavný cieľ. Zistili sme a podarilo sa nám priblížiť rozdiely v aplikácii forenznej sociálnej práce a sociálnej práce v trestnej justícii v Spojených štátoch, Austrálii, Škótsku, Anglicku a Walese. Hlavný rozdiel sme našli medzi zložitým systémom starostlivosti v oblasti trestnej justície v Amerike a Využívaním Národných štandardov sociálnej práce podľa ktorých sa riadi Škótsko. Okrem toho sme však našli prekvapivo veľa spoločného, ktoré má Slovenská republika so sociálnou prácou v trestnej justícii v zahraničí. Oboznámili sme sa s možnosťami štúdia na univerzite v Škótsku, USA, Rumunsku a aj u nás. Ďalším našim cieľom bolo zistiť aká je prax sociálnej práce v trestnej justícii v podmienkach Slovenskej republiky. Zoznámili sme sa s aktivitami sociálnych pracovníkov v týchto odvetviach. Naučili sme sa veľa o ich osobnosti. O ich ťažkej práci vo väzenskom prostredí o ich spolupráci so súdmi a inými inštitúciami. Snažili sme sa nájsť rozdiely v praxi sociálnych pracovníkov u nás a v zahraničných krajinách, ale našli sme skôr prekvapivo veľa spoločného. Zistili sme že na Slovensku a v zahraničí sociálni pracovníci tak isto podporujú systém vzájomnej spolupráce, ktorý je nevyhnutný pre kvalitné fungovanie.. Rovnaká je tiež zvýšená potreba využívania alternatívnych trestov poskytovaných profesionálmi u nás, v Škótsku a Spojených štátoch. Zistili sme, že v Austrálii zohrávajú dôležitú úlohu pracovníci pomáhajúcich profesií v trestnej justícii pre mladistvých. Ďalej sme sa zaoberali Austrálskym pohľadom na kritickú sociálnu prácu v trestnej justícii, ktorá rozoberá svoj postoj k sociálnemu pracovníkovi ako k autorite. Tu sme našli taktiež podobnosť s pojmáním vzťahu sociálneho pracovníka a klienta. Načreli sme aj hlboko do histórie aby sme pochopili ako a kde vznikli sociálna práca spojená s trestným systémom súdov a väzení. Hlavným prínosom našej práce sú odporúčania pre prax sociálnych pracovníkov, do ktorých patrí odporúčanie spolupráce, podpora zvyšovania si odbornej kvalifikácie, celoživotné vzdelávanie, odporúčania praktického vzdelávania a supervízia ako psychická podpora sociálnych pracovníkov. Ďalej rozoberáme v práci model sociálnej práce v trestnej justícii, o ktorom si myslíme, že je najlepší a odporúčili by sme ho aj na Slovensku. Pri zostavovaní týchto odporúčaní sme vychádzali z množstva preštudovanej zahraničnej i slovenskej literatúry, z ktorej sme sa

dozvedeli potrebné informácie. Pri študovaní zahraničných kníh, časopisov, internetových stránok sme sa stretli s miernim problémom s prekladom z anglického jazyka a hlavne s rumunského jazyka. Keby sme mali písať túto prácu znova vyvarovali by som sa všetkých chýb a nechali by som si asi viacej času na preklad. Ďalej by sme si možno zvolila iný postup pri spracovaní témy. V neposlednom rade už vieme aké kruté dôsledky má násilné správanie ľudí, ich nesprávny prístup k ľudským hodnotám. Ale i napriek tomu je jasné, že potrebujú pomoc a stále majú šancu napraviť sa , zmeniť svoj život

Táto práca nám dala poznanie aká nenahraditeľná je pre tento kriminálny svet forenzná sociálna práca a sociálna práca v trestnej justícii. Ako dokáže obohatiť život človeka, ktorý si myslí, že za múrmi väzenia sa všetko končí ako jej pracovníci dokážu rozhodovať v tak ťažkých chvíľach ako je posudzovanie pridelenia starostlivosti dieťa do opatery

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

AMBROSINO, R. et al. 2011. *Social Work and Social Welfare : An Introduction* California : Student Edition, 2001. 512 s. ISBN 978-1-111-30476-8.

Asociácia supervízorov a sociálnych poradcov. [online]. 2012, [cit. 2012-04-14]. Dostupné na internete : <<http://www.assp.sk>>.

BRISKMAN, L. 2007. *Social Work with Indigenous Communities*. Sidney : The Federation Press, 2007. 227 s. ISBN 978-1-86287-643-9.

California state University Los Angeles. [online]. 2012, [cit.2012-03-12]. Dostupné na internete : http://www.calstatela.edu/academic/hhs/sw/Word/FSW_Fact_Sheet.doc.

CREE, V. E. ; DAVIS, A. 2007. *Social work : Voices from the Inside*. New York : Taylor and Francis Group, 2007. 164 s. ISBN 0-415-35682-2.

DURNESCU, L. 2012. Masterul de probatiune Facultatea de Sociologie si Asistenta Sociala Universitatea Bucuresti. *Justitie Comunitara : Probativne, Justitie Restaurativa si Asistenta Vietimei*. 5. April 2012. Emailová komunikácia.

HABURAJOVÁ ILAVSKÁ, L. 2012. Katedra sociálnej práce a sociálnych vied FSVaZ UKF Nitra. *Sociálne služby*. 2012. Poznámky z prednášky o sociálnych službách.

McNEILL, F. 2012. Strathclyde West of Scotland Consortium Universities of Glasgow. *Criminal Justice Elective : Pre – Elective Notes*. 8.Apríl 2012. Emailová komunikácia.

GALBAVÝ, Ľ. 2012. Katedra sociálnej práce a sociálnych vied FSVaZ UKF Nitra. *Probáciav podmienkach Slovenskej republiky*.2012.Poznámky z prednášky z kriminológie.

GIBSON, A.;YUILL, CH. 2011. *Sociology for Social Work : An Introduction*. London : SAGE Publications, 2011. 280 s. ISBN 978-1-84860-651-7.

GLICKEN, M. D. 2011. *Social work in the 21 st Century : An Introduction to Social Welfare, Social Issues, and the Profession*. California : Sage Publications, 2011. 696 s. ISBN 978-1-4129-7578-0.

HENDRICKS, J. E. ; BYERS, B. D. 2006. *Crisis Intervention in Criminal Justice / Social Service*. Springfield, Illinois : Charles C Thomas, 2006. 393 s. ISBN 0-398-07638-3.

HLUŠÍKOVÁ, M. 2003. *Latinsko-slovenský slovník*. Bratislava : Kniha-spoločník, 2003. 934 s. ISBN 80-8814-36-7.

JOKLOVÁ, M. ; VAVRNČÍKOVÁ, L. 2010. Pôsobenie inštitútu probácie v trestnej justícii v podmienkach SR - správa z výskumu. In *Sekcia : Sociálna práca. 5 medzinárodná konferencia doktorandov odborov Psychológia a Sociálna práca*. [online]. 2010, [cit. 2012-02-12]. Dostupné na internete : http://www.kpsv.fsvaz.ukf.sk/PhD_konf_2010/SUBORY/PDF/45_Joklova-Vavrnckikova.pdf.

JUDAH, H. E. ; BRYANT, M. 2004. *Criminal Justice : Retribution Vs Restoration*. New York : The Haworth Press, 2004. 256 s. ISBN 0-7890-0081-4.

JUSTOVÁ, M. 2005. *Cisár je nahý. Represia verzus prevýchova*. Bratislava : Oto Németh, 2005. 119 s. ISBN 80-88949-79-3.

JUSTOVÁ, M. 2009. *Zem, ktorá nemá svoje nebo. Sociálna práca s trestanými osobami*. Turany : SOFA, 2009. 341 s. ISBN 978-80-89033-61-4.

KOVÁČ, E. 2012. Etický kódex mediátora a sociálna práca. In Prohuman – odborný internetový časopis. [online]. 2012, [cit. 2012-04-10]. Dostupné na internete : <http://www.prohuman.sk/socialna-praca/eticky-kodex-mediatora-a-socialna-praca>. ISSN 1338/1415 IV.

KRISBERG, B. ; MARCHIONA, S. 2006. Attitudes of US Voters toward Prisoner Rehabilitation and Reentry Policies. In *Focus* (Views from the National Council on Crime and Delinquency). 2006, 6 s. [cit. 2012-03-10]. Dostupné na internete : <http://www.nccd-cre.org/need/pubs/2006april_focus_zogby.pdf>.

LUBECOVÁ, G. 2005. Alternatívne tresty v kontexte stratégií spoločenskej regulácie kriminality. In *Sociológia*. ISSN 0049-1225, 2005, roč. 37, č.1, s.33-58.

LULEI, M. ; TOMKA, M. 2008. Význam supervízie probačných úradníkov a úradníčiek na Slovensku a v zahraničí. In *Sociální práce mezi pomocou a kontrolou : zborník z konferencie IV*. Hradecké dni sociální práce. Hradec Králové : Univerzita Hradec Králové, 2008. ISBN 978-80-7041-118-6, s. 229-233.

LULEI, M.. 2011. Sociálna práca v trestnej justícii a probácia. Nitra > UKF, 2011. 136 s. ISBN 978-80-8094-945-7.

MASCHI, T. – BRADLEY, c. – WARD, K. 2009. *Forensic social work : psychosocial and legal issues diverse practice settings*. Springer Publishing Company : New York, 2009. 398 p. ISBN 978-0-8261-1857-8.

MÁTEL, A. a kol. 2010. Aplikovaná etika v sociálnej práci a ďalších pomáhajúcich profesiách. In *Zborník z medzinárodnej konferencie*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2010. ISBN 978-80-89271-89-4, s. 62-64.

MATOUŠEK, O. 2003. *Metódy a řízení sociální práce*. Praha : Portál. 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O. 2008. *Slovník sociální práce*. Praha : Portál. 2008. 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MIZRAHI, T. 2008. *Encyclopedia of Social Work*. New York : NASW Press and Oxford University Press, 2008. 502 s. ISBN 978-0-19-530661-3.

Občianske združenie Maják.org [online]. 2012, [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete : <<http://www.majak.org>>.

OLÁH, M. – SCHAVEL, M. – ONDRUŠOVÁ, Z. 2008. *Úvod do štúdia a dejín sociálnej práce*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2008. 203 s. ISBN 80-969449-6-7.

ONDREJKOVIČ, P. 2007. *Úvod do metodológie spoločenskovedného výskumu*. Bratislava : VEDA, 2007. 248 s. ISBN 978-80-224-0970-4.

PAYNE, M. ; SHARDLOW, S. 2002. *Social Work in the British Isles*. United Kingdom : Jessica Kingsley, 2002. 287 s. ISBN 1-85302-763-4.

RITTER, A. J. et al. 2009. *Careers in Social Work*. New York : Springer Publishing Company, 2009. 285 s. ISBN 978-0-8261-5405-7.

ROBERTS, A. R. ; SPRINGER, D. W. 2007. *Social Work in Juvenile and Criminal Justice Settings*. Springfield, Illinois : Charles C Thomas, 2007. 438 s. ISBN 13978-0-398-07676-4.

ROSENBERG, J. 2009. *Working in Social Work : The real World guide to practice settings*. New York : Taylor and Francis Group, 2009. 227 s. ISBN 978-0-415-96551-4.

SHAW, I. et al. 2009. *The Sage Handbook of Social Work Research*. [online]. London : Sage Publications, 2009. 572 p. [cit. 2012-02-14.] ISBN 978-1-4129-3498-5. Dostupné na internete : http://books.google.sk/books?id=5ylzIMCnNsEC&printsec=frontcover&dq=The+sage+handbook+social+work+research&hl=cs&sa=X&ei=9EODT87_DtDrsgba1_ypBA&ved=0CDAQ6AEwAA#v=onepage&q=The%20sage%20handbook%20social%20work%20research&f=false.

SWAIN, P. ; RICE, S. 2009. *In the Shadow of the Law*. Sydney : The Federation Press, 2009. 227 s. ISBN 978-1-86287-718-4.

ŠPÁNIKOVÁ, M. ; ŠPÁNIK, M. 2011. Zručnosti, partnerstvo, sieť v práci s trestanými osobami. In *Zborník z medzinárodnej konferencie Dolný Kubín 1.december 2010*. Ružomberok : VERBUM, 2011. ISBN 978-80-8084-711-1, s. 12-141.

TOKÁROVÁ, A. a kol. 2003. *Sociálna práca*. Prešov : FFPU, 2003. 573 s. ISBN 80-968367-5-7.

TONRY, M. 2011. *The Oxford Handbook of Crime and Criminal Justice*. [online]. New York : Oxford University Press, 2011. 1008 p. [cit. 2012-03-18.] ISBN 978-0-19-539508-2. Dostupné na internete :

<http://books.google.sk/books?id=JaGRGfauOG8C&printsec=frontcover&dq=Tonry+2011&hl=cs&sa=X&ei=cEKDT-26KovYsgannr2_BA&ved=0CDwQ6AEwAA#v=onepage&q=Tonry%202011&f=false>.

TROTTER, CH. 2006. *Working With Involuntary Clients : A Guide to Practice*. Australia : Allen and Unwin, 2006. 214 s. ISBN 1-4129-1880-4.

WILEY, C. 2012. *Forensic social work schools*. [online]. 2012, [cit 2012-02-14]. Dostupné na internete : <http://www.ehow.com/list_6671468_forensic-social-work-schools.html>.

WILSON, M. 2010. *Criminal justice social work in the United States : Adapting to new challenges*. Washington DC : NASW Centre for Workforce Studies, 2010. 21 s. [online]. 2010, [cit. 2012-03-16]. Dostupné na internete : http://www.workforce.socialworkers.org/studies/Criminal_Justice_in_the_United_States.pdf.

Zákon NR SR č. 498/2008 Z. z. trestného zákona – aktualizované úplné znenie [2011-01-08].

Zákon NR SR č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch v znení neskorších zmien a doplnkov.